BS1429
L67
1937
v.2

PSALMUS
TRIGESIMUS OCTAVUS.

1 In finem, ipſi Idithun Canticum David.

2 DIxi: Cuſtodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.
Poſui ori meo cuſtodiam, quum conſiſteret peccator adverſum me.
3 Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis: & dolor meus renovatus eſt.
4 Concaluit cor meum intrà me: & in meditatione mea exardeſcet ignis.
5 Locutus ſum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis eſt: ut ſciam quid deſit mihi.
6 Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos: & ſubſtantia mea tamquam nihilum ante te.
Verumtamen univerſa vanitas, omnis homo vivens.
7 Verumtamen in imagine pertranſit homo: ſed & fruſtra conturbatur.
Theſaurizat: & ignorat cui congregabit ea.
8 Et nunc quæ eſt expectatio mea? nonne Dominus? & ſubſtantia mea apud te eſt.
9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium inſipienti dediſti me.
10 Obmutui, & non aperui os meum: quoniam tu feciſti: 11. amove à me plagas tuas.
12 A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuiſti hominem.
Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.
13 Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.
Ne ſileas quoniam advena ego ſum apud te, & peregrinus, ſicut omnes patres mei.
14 Remitte mihi, ut refrigerer priùs quàm abeam, & ampliùs non ero.

Verſ.) In finem ipſi Idithun, Canticum David.

IN titulo quid ſit. *In finem*; lege Pſal IV. & quid *canticum* in præfatione *a*. Quidam codices habent, *pro Idithun*, ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, & ita legit Origenes. Ambroſius, Auguſtinus, ceteri ferè Latini, D ut Hieronym. Caſſiodorus, &c. De *Idithun*, quod nomen habeat etiam in titulo Pſalm. LXI. & LXXVI. (licèt in ultimo addatur *Aſaph*) conſtat eum fuiſſe ex præclaris Cantorum præfectis, quos David conſtituit, ut eſt in Paralipomenis *b*, videlicet cum dicto *Aſaph*, & *Heman*. & ſub eorumdem Præfectura qui erudiebant canticum Domini, erant ducenti octoginta octo *c* deſtinati, ut veſtiti byſſinis concreparent cymbalis, Pſalteriis, citharis, ante arcam: & horum numerus erat quatuor millia. Quia verò ſicut Aſaph, ad Leviticam familiam Gerſon pertinebat, Heman ad Caath, ita Ethan ad Merari *d*, (qui ipſi Gerſon, Caath, Mereri, conſtituti dicuntur ſuper Cantores *e*) videtur idem fuiſſe Ethan, qui Idithun. Confirmat ſententiam noſtram Paraphraſtes Chaldæus, ponens in titulo על פמא דירותון *hhal pumma Iduthun*, ſuper ſive per os Idithun. Sed cur in Pſal. LXXVI. additus ſit Aſaph cum Idithun, dicetur quum eò perventum fuerit.

a Cap. II.

b 1. Paral. 6. 31. 32. c. 16. 5. 7. 37. & c. 25. 2. 6.

c 2. Par. 25. 7

d 1. Par. 6. 1. 31. c. 15. 17. lib. 2. 5. 12.

e 1. Par. 5. 31

Quapropter non placent, qui Idithun volunt genus quoddam carminis fuiſſe, quod ipſe compoſuerit, ad cujus exemplum Pſalmi ſint editi, quibus Auctoris illius præfigitur nomen: nec eſt probabile, Idithun eſſe vocabulum, aut cantilenæ, ad cujus modulum Pſalmi canerentur. Similes de aliis Pſalmis opiniones antea rejecimus, docuimuſque, ex nominibus propriis, diverſis à David, argumentari non licere, alium præter ipſum auctorem fuiſſe Pſalm. Neſcio Haimo quas intelligat ſcripturas, in quibus ſe legiſſe ſcribit, *hunc Pſalmum fecit Idithun, & hunc Eman*. Sed neque quid velit ſcholion Græcum intelligo, τῷ ἑνὶ κριτῇ τῷ ἐρχομένῳ, *uni Judici qui inſtabat*: forſan Judicem dicere voluit ἀρχόμενο, *principantem*, ac Præfectum cantoribus, ut dixi. Denique non probo, quod Euſebius docet, ab Idithun edoctum Davidem, tamquam ab eo, qui eſſet B inſignitus Prophetico ſpiritu, illa quæ continentur Pſalmo iſto.

Idithun pro genere carminum à nonnullis ſumtum.

Omitto myſticas vocabuli hujus interpretationes, ut ſignificet quod ait Auguſtinus, & alii, tranſiliens eos, videlicet ima cogitantes, in rebus tranſeuntibus ſpem ponentes, ac veluti ſimile ſit iſtud canticum Pſalmis qui dicuntur *Cantica graduum*, Græcè ἀναβαθμῶν, *aſcenſionum*. B. Thomas refert aliam notionem, ut *Idithun ſit vir intus ſciens*. Scholion Græcum ait ſignificare ἀπάτην, *deceptionem*, & fallaciam. Alii *f* legem ejus aut legalem, aut eum qui laudem ſeu confeſſionem dat. Heſychius *venturum*, quod ſignificat ἐρχόμενος, de quo dixi. Felix derivat à ידה *iadah*, *projicere*, elevare, exaltare, confiteri, & à דין *dun*, *judicare*, litigare, contendere, inſtare. Difficilis eſt omnis hæc ratio Ethymologiæ ſi exactè perpendatur, ut poſt Matthiam Bredembachium obſervavi. Juxta Hebræam C quoque formam, notat Nicolaus Trevetus proferri debere *Iduthun*, non Idithun, nec Idithum, nec Jedithum, nos tamen corruptè pronuntiare *Idithun*, ſicut *Iſaiam*, pro Jeſaia, atque hac in re valere debere quod monet Auguſtin. *g*, imperitam prævalere conſuetudinem, quamvis aliquid afferri poteſt quod adhuc ignoramus, unde magis nos docere debeat judicium veritatis quàm præjudicium conſuetudinis. Quæri poſſet, quum Idithun præeſſet non ſimpliciter canentibus, ſed inſtrumenta quoque pulſantibus, cur attribuatur ei canticum, quod abſolutè poſitum non includit inſtrumenti pulſationem. Reſponſio ſufficit quòd quibuslibet Cantoribus præeſſet, ſed & מזמור *mizmor*, ſæpe quòd hìc habetur ſolet verti *Pſalmus*: itaque vertit Hieronymus, hoc loco licèt Græcè ſit ᾠδή.

f In Indice bibl. ac Tyroboſcus.

g in Pſ. 105.

ARGUMENTUM.

QUod ad argumentum ſpectat, non eſt de populo captivitatem Babylonicam, de qua cupiebat liberari, patienter ac ſine murmuratione propter ſua peccata tolerante, ut R. Salomon voluit, ſed de David, adverſus maledicta Semei, ſimiliumque, comprimente & continente in ſilentio ſe ipſum *h*, ut placet Baſilio, Theodoreto, Euthymio, Nicephoro, Chryſoſtomo: & ex Latinis, Lyrano, Valentiæ, Janſenio, Aiguano, qui priùs dicebatur Innominatus, quamvis addendum videatur cum ceteris, inde occaſione ſumta, vel ex diutino aliquo morbo, quem ſit paſſus, ſive ſub morbi ſymbolo ex gravi calamitate, ſimul diſſerere David de humanę naturę miſerabili cōditione, quum ſit proclivis peccato,

h 2. Reg. 16. 10.

ac pœnas peccatis debitas pendere, obſecrando ut veniam det, atque vivendi breve ſpatium, quietè tranſigendi poteſtatem faciat. Chryſoſtomus *a* docet vel ex perſona propria Davidem, vel ex aliorum quorumcumque plangentium Pſalmum ſcripſiſſe. Tandem juxta ſublimiorem ſenſum concedi poteſt Valentiæ, per ejectionem David de Regno, Rebbellionemque filii, deſignari primi hominis infœlicem caſum.

a Epiſt. 7. ad Olympiam, l. 3.

Utilitas hujus Pſal.

Perutilis Pſalmus, ut teipſum, quo Marcellino ſcribit Athanaſius, obſerves, ac veluti ceromate inungas contra hoſtem imminentem. Ambroſius *b* procœmium ducens librorum de officiis, ab hoc Pſalmo delectatum ſe ſcribit ejus ſenſu profundo, & virtute ſententiarum, nam in illo adverti ſilendi patientiam, opportunitatem loquendi, contemptum divitiarum: denique dum eum conſideraret, ſucceſſiſſe animo de officiis ſcribere.

b 1. Offic. c. 5.

Verſ. 2.) Dixi: Cuſtodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.

Poſui ori meo cuſtodiam, quum conſiſteret peccator adverſum me.

POST variam longamque cogitationem, in has erupit æſtuans animus voces doloris indices, jam ſe ampliùs continere non valens, utpote non ἀναλγὴς & ἀπαθὴς, quales qui de Stoicorum ſchola, contra quos Cicero *c*, & apud Gellium *d* Taurus, ac rationem reddens diuturni cohibitique tam diu ſilentii. Idcirco, ait, tacui, tot licèt adverſis provocatus rebus, adeò multis laceſſitus injuriis, & planè decrevi os compeſcere, quia verebar, ne quod præ dolore impatientiaque verbum excideret, contra rationis normam, & legem Dei. Hoc porro tanta cura feci, ut os tamquam chamo, capiſtro, fiſcella, freno obſtruxerim, tum maximè quando acriùs iniquus perſecutor infeſtabat, atque inſultans calamitati meæ, me convitiis inceſſebat. *Vix dolor frenos capit*, ait ille *e*.

c Tuſc. 2.
d lib. 12. c. 5.
e Atrem. in Thyeſte apud Senecam.

Dixi.) Idem eſt, quod, dixi in corde meo: & abſolutè poſitum ſignificat *decernere*, ac *deliberare* f, quaſi dicat, ut explicat Ambroſius, propoſui, confirmavi, imperavi, locutus ſum cordi meo, ita ut quod mihi ipſi promiſi, non fraudem, non mihi ipſi meo judicio ſim infidelis, & deſpicabilis æſtimer; quum alienum fallere, indecorum: proximum, grave ſit. Hoc inquit idem Ambroſius *g*, eſt tamquam in ampla domo, deambulare in corde noſtro, & converſari cum eo tamquam cum bono contubernali, ut ipſe ſibi dicat & loquatur ſecum, nihil tamen prohibet, quin ſermone quoque ac ore id protulerit. Deliberatione in re adeo gravi opus eſt ut notat gloſſa interlinearis, quæ hìc ſubditur.

f Pſal. 4. 5. Pſ. 9. 11. Pſ. 10. 16. 11. 13. Pſ. 13. 2.
g 3. Offic. c. 1.

Cuſtodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea.) Cuſtodiam actiones ne dictis agam contraria inquit Heſychius, ſive Chryſoſtomus *h*, reprehendendo linguæ vitia; ea autem factis commendando. Aſterius, Euthymius, Nicephorus, *vias* volunt eſſe ſermones ipſos, & ita Paulum de his loqui, ſub illo nomine quando ſcribit: *i Miſi ad vos Timotheum, qui vos commonefaciat vias meas.* Probat Agellius tum ex ſimilitudine vocum דרכי *derachai*, *vias meas*, & דברי *devarai*, *verba mea*, tum quia LXX. Interpretes, quod legitur Proverbiorum cap. 16. *k. Cuſtos animæ ſuæ ſervat viam ſuam*, tranſtulerunt, *diligens vitam ſuam, parcet ori ſuo*, ἀγαπῶν ζωὴς αὐτȣ̃, φείσεται σόματ☉ αὐτȣ̃. Tum quia ejuſdem libri cap. 31. *l* habetur prioris converſa propoſitio, *qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam.* Rurſum Aſterius, quia poſtea *m* quærit quod alius nemo, ut notus ei fiat finis ejus, *vias* exponit deſideria, quæ celeriter moventur, &, ſi citò abjiciantur, nec exprimantur verbo, *non fiet in lingua peccatum.* Generalior placet cum ceteris auctoribus acceptio *viarum* pro omni vitæ degendæ ratione, in cogitatis, dictis, ſicut alibi, ut in Deuteronomio *n*, *Cuſtodite vias veſtras, & ſtudia veſtra*, & Pſalmo CXVIII. *o*. *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in teſtimonia tua.* Hieronymus exprimit opera & quinque ſenſus. Attendendum præcipuè verſanti in bivio pluſquam Herculeo, & in via quæ difficillima eſt in Adoleſcentia *p*. Cuſtodia autem iſtorum facit, ut quod eſt difficilius, caveat quis linguæ lapſum, in qua qui non offendit, *hic perfectus eſt vir* q, & quia *ex verbis noſtris juſtificabimur, & ex verbis noſtris condemnabimur* r, reddemuſque rationem etiam *pro omni verbo otioſo* ſ; *& mors & vita in manu linguæ* t: &, ut dixi, *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam*; & *cultus Juſtitiæ ſilentium & pax* u. Ambroſius exordiens tractationem de officiis à ſilentii præceptis *x*, cantionis iſtius magiſtrum Davidem nominat. Ideo lapſam Evam, quia locuta viro quod non audierat à Domino Deo ſuo *y*: primam legis divinæ Deique vocem illam dantis, eſſe, Audi *z*: ſi cuſtodiebat linguam David, multo magis id nos facere oportere: ſi Iſaiæ polluta labia erant *a*, noſtra nos munda cenſere non debere. Meritò etiam præfert *b* Pythagoræ Davidem vetuſtiorem, quòd ille per quinquennium diſcipulis uſum inhibuit loquendi, David non naturæ munus inhibuit, ſed cuſtodiam proferendi ſermonis docuit, ille ut non loquendo, loqui doceret; hic, ut loquendo magis diſceremus, loqui. Demonſtrat præterea *c*, qui linguam cuſtodiat, mitem reddi, manſuetum, modeſtum, patientem. De ſilentio dixi cap. 3. Eccleſiaſtæ *d* ſed magis in hoc damnando vitio eloquentes ſumus quàm in domando diligentes; quamquam in eo loco maximè, ut acutè ſcribit Bernard. *e*, haberi debet excuſata lingua quòd nec ſibi parcat, & adverſus propria quoque ſui ipſius pericula muniat audientes. De loco Jacobi qua ratione domari lingua nequeat, legendus Auguſtinus *f*. Pambus æqualis Athanaſii, ſine litteris, quum doceri Pſalmum vellet, audiſſetque noſtri primum, audire ſecundum verſum non eſt paſſus, dicens ſi potuero hoc implere, hic verſus tantummodo mihi ſufficiet; quumque doctor qui ei tradiderat verſum, culparet cur per ſex menſes ad ſe minimè veniſſet, reſpondit, quia verſum illum adhuc opere non implevi; poſtea verò quum multos ſupervixiſſet annos, à quodam noto rogatur, an didiciſſet verſum; *Quadraginta etiam novem*, inquit *annis vix eum implere valui*, narrat hoc his ipſis verbis hiſtoria tripartita *g* ex Socrate *h*, & Palladius *i*, refert decedentem affirmaſſe, ex quo incolere eremum cœpiſſet, nullum ſe umquam protuliſſe verbum, quod prolatum nollet. Quum citaretur Photius ab VIII. Synodo ut eſt in actione V. uſurpabat verſiculum iſtum, & ſe Chriſti ſimulabat imitari ſilentium. Sed ei reſpondebatur à Synodi Patribus illud ex Pſalmo XXXI. *In camo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.* Climacus *k* ſcribit, quia verſus iſtius Petrus non meminerit, negaſſe ter Dominum. Rei difficultatem nemo melius Jacobo expoſuit: nam præfatus l *qui non offendat in verbo hunc eſſe perfectum virum*, comparat cum *m* freno, gubernaculo, ſcintilla quæ ſylvam inflammat, indomita beſtia, veneno, fonte, unde manet aqua dulcis & amara, univerſitate iniquitatis. Et quidem aut lingua cuncta componit ac ſtruit mala, aut efficit, exequiturque, aut defendit, ac excuſat: tigres *n*, leones *o*, aſpides *p*, & id genus fera venenataque etiam animalia potiùs humana mens cicurare & manſuefacere, *linguam autem nullus hominum domare poteſt*, q.

h Hom. 2. in hunc Pſalm.
i 1. Cor. 4. 17
k verſ. 17.
l verſ. 23.
m verſ. 5.
n cap. 4. 2.
o verſ. 15.
p Pro. 39. 10
q Jacob 3. 2.
r Mat. 12. 37
ſ ibid. 36.
t Prov. 18. 21
u Iſa. 32. 17.
x 1. offic. c. 2. & 3.
y Gen. 3.
z Deut. 6. 34
a Iſa. 6. 5.
b offic. c. 10.
c cap. 4. verſ. 7.

In damnando linguæ vitio magis eloquentes ſumus, quã indomando diligentes.

d Sermon. de trip. cuſt. manus, linguæ, cordis.
e de Natura & gratia c. 15. & 16. & Serm. 4. de verbo Tom.
f lib. 8. c. 3.
g lib 3. c. 23.
h in Lauſiaca c. 10.
i Gradu. 11.
k cap. 3. 2.
l verſ. 3. & ſem.
m Ammian. de Anaſtaſio
n Ann. Cart apud Plut. in Pol. c. 74.
o Plin. lib. 10. c. 74.
p Jacob 3. 8.
q Job 19. 20.

Virtutem (ait ille) *primam eſſe puta compeſcere linguam.*

Proximus ille Deo eſt, qui ſcit ratione tacere.

Derelicta ſunt labia tantummodo *r* circa dentes Jobo à Diabolo, ait Aſterion, aut Philippus *ſ*, ut haberet poſitus in tormentis, quibus poſſidet facilè blaſphemare, & diabolus intelligere eum poſſet. *Cuſtodit Deus hominem t*: Angelus quoque *u*. Sed vult etiam Deus ut ipſi nos cuſtodiamus *x*, *Cuſtodi*, inquit, *temetipſum & animam tuam ſollicitè*, & *quando egreſſus fueris adverſus hoſtes tuos, in pugnam, cuſtodies te ab omni re mala*, etiam à verbo, quod ſignificat item דבר *davar*, Præterea *jubemur ſtare ſuper cuſtodiam noſtram y*, & *cuſtodire cuſtodiam noſtram z*.

r ibid.
ſ Pſ. 144. 20.
t Mat. 18. 10
u Deut. 4. 9. cap. 23. 9.
x Iſa. 21. 8. Habac. 2. 1.
y Zach. 3. 7.
z Prov. 10. 19

Ut non derelinquam in lingua mea.) Aliqua fortè pœnitenda dixerat, inquit Auguſtinus, ac lapſa erant ab ore, quæ vellet, revocare, non poſſet; ſtatueratque non loqui, ne aliquid diceret quod ſe dixiſſe nollet: & tædio affectus ex his peccatis, quæſivit evitare talia. *In multiloquio non deeſt peccatum* a, ſed & in ſilentio peccari poteſt. Idcirco cuſtodia opus eſt, quia *tempus tacendi, tempus loquendi b*, & *ſapiens tacebit uſque ad tempus* c: & diſcretè, ait Greg. *d* (expendens *cuſtodiæ* ac *oſtii* uſum, de quo ad hoc

a Prov. 10. 19
b Eccl. 3. 2.
c Eccl. 20. 7.
d 7. Moral. cap. 17.

hoc propoſitum noſter vates in Pſalm. CXL. *a*. *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis.*) Viciſſitudinem penſanda ſunt tempora, ne aut quum reſtringi lingua debet, per verba ſe inutiliter ſolvat, aut quum loqui utiliter poteſt ſemetipſam pigrè reſtringat. Prodit hominem ſermo, non ſecus quam ex colore linguæ animantium, judicium fieri docet Ariſt. *b* de colore futuri fœtus; & Plin. *c*, cujus coloris arietes habuerint ſub lingua venas, ejus & lanicium fore in fœtu, variumque, ſi plures fuerint. Sitim ac cruciatum paſſus dives in lingua *d* dicitur à Paulino *e*, vehementiùs, quia in mendicum, quam Eleazarum vocat pro Lazaro, ante januam ſuam ſtratum, & canibus relictum, ſæpius ſuperbo Avarus ore peccaverat: ob hoc hìc nos præmonet, *ponere ori cuſtodiam, in manu linguæ vitam eſſe & mortem*, ex verbis noſtris judicandos nos & condemnandos; quæ priùs etiam retulimus. Denique *qui cuſtodit os ſuum & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam* f. An idcirco linguas pecudum Mercurio ethnici adolebant, ut hoc à ſolo Deo membrum regi ac expurgari poſſe ſignificarent? Mercurius fingebatur interpres Deorum, & præfectus eloquentiæ ſapientiæque Iſaiæ *g* quidem certè linguam unus de Seraphim igne de altari rapto mundavit.

a v. 3.

De colore linguæ animantium, de colore futuri fœtus indiciũ.

b 5. Gen. animal. c. 6.
c l. 8. c. 47.
d Luc. 16. 24
e Ep. 31. ad Methium.
f Prov. 21. 23

Linguæ pecudum ab ethnicis cur adolerẽtur.

g Iſa. 6. 6. 7.

Poſui ori meo cuſtodiam.) Hieronymus, *cuſtodiam os meum ſilentio.* Alii, *cuſtodiam os meum clauſura: cuſtodiam ori meo capiſtrum*, fiſcellam, clauſuram, obturamentum, obturaculum, fibulam, clauſtrum, repagulum, camum, epiſtomidem. Cohibebo os meum capiſtro, cuſtodiam ad os meum capiſtrum, ſervabo fræno os meum: adhibebo frænum ori meo; Symmachus, exprimens futurum tempus, quod Hebraicè eſt, ſed pro futuro poni ſolet, ſic reddit priora & iſta verba εἶπον. φυλάξω τὰς ὁδὺς μȣ̃ μὴ ἁμαρτεῖν διὰ τῆς γλώσσης μȣ̃: φυλάξω τὸ σόμα μȣ̃ φιμῷ Dixi, *cuſtodiam vias meas, ut non peccem per linguam meam: cuſtodiam os meum capiſtro*, in Pſalmo XXXI. *h* legimus de camo & fræno, ubi voces diverſæ ſunt, ab iſtis tum Hebraicè, tum Græcè. In CXL. *i*, ubi quod ſe facere hìc propoſuit, ac feciſſe dicit, petit concedi ſibi à Deo, *Pone Domine cuſtodiam ori meo*, quia, ut ait Ambroſius *k*, fortaſſe aliquando aliquid locutus erat incautiùs: eſt quidem φυλακὴ quemadmodum hìc: ſed Hebræa vox שמרה *ſomrah* hoc loco מחסום *machſom*. Significat iſtud nomen, à verbo חסם *chaſam*, quod eſt, *obturare*, claudere, obſtruere, coercere, occludere, diciturque de ore ac naribus: inſtrumentum quod in ore jumenti ponitur, ne comedat, vel mordeat. Quomodo præcipit Plinius *l*, ſi inter arbores viteſque aretur, fiſcellis beſtias capiſtrari, ne germinum tenera præcerpant. Ideſt etiam apud Columellam *m*. Synonymas alias voces antè hìc poſui, & Pſalmo illo XXXI. Hieronymus rem attendit potiùs, quàm figuratam ſignificationem dum ſilentium poſuit.

h v. 9.
i v. 3.
k Ser. 2. de Pſal. 108.
l l. 28. c. 19.
m de re ruſt. cap. 2.

Rectè autem convenit ſilentio inſtrumenti dicta ratio. Quid eſt enim aliud maledictis inceſſere, quàm ritu beſtiarum mordere? *Quòd ſi invicem*, ait Paulus *n*, *mordetis, & comeditis, videte ne ab invicem conſumamini*: dolor tantus ac æſtuatio animi eliciebat etiam ab invito clamores & gemitus, ut ſibimet velut effreni beſtiæ atque contumaci ſervo cogeretur camum injicere, quod in Proverbiis *o* legimus Latinè, *labra ſapientium diſſeminabunt ſcientiam*, Græcè habetur, δέδεται αἰσθήσει, *alligata ſunt ſenſu*, & Symmac. vertit, φυλάσσȣσι γνῶσιν, *cuſtodiunt ſcientiam.* Præcuſtodiendum & præſervandum omni cuſtodia cor ex quo *vita procedit p*, & *ex abundantia* ejus *os loquitur q*. Auctor Eccleſiaſtici *in* auribus adhibet ſpinas, ne audiant linguam nequam: ori oſtia, ſeras, frenos, ac ſtateram verbis: conflando quoque illa, ſicut aurum & argentum, ne labatur lingua, & cadat quis in conſpectu inimicorum inſidiantium ſibi, & ſit caſus ejus inſanabilis in mortem. Deus, ut Chryſoſtomus *r* obſervat, veluti muro duplici linguam voluit circumdari dentium tegmine, & labiorum cuſtodia, ne verba improvida garrulitate proferantur; Jubet ſi non patitur lingua reticere, nec fræno compeſcitur, ut morſu dentium quieſcat, &, tamquam carnifici, tradatur dentibus: hoc namq; conducibile eſſe eam ſuſtinere, quam poſtea aquæ ſtillationem (alludit ad epulonem *ſ*) nullatenus promereri. Uſurpat ſapiens muri ſimilitudinem *t*, *ſicut urbs patens, & abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum.* Mulier fortis ac ſapiens, *os ſuum* tantùm *u aperuit ſapientiæ*, hoc eſt, interprete Hieronymo *x*, ut ſapientiam doceret, ne ſermo malus ex ore ejus procederet, ſed bonus ad ædificationem, quique daret gratiam audientibus. *y Non oportet loqui opera hominum z: ſed quod pertinet ad gloriam & laudem Dei*, inquit Auguſtinus *a*. Auctor ſermonum ad fratres in eremo apud eumdem *b*. Dedecet linguæ mobilitatem inflammare, ad jocoſa in adoleſcentia, in juvenili ætate ad fraudulenta, in ſenili ad detractoria: apponendum ei peſſulum rationis, ne *vana* ſi linguoſi linguamque non refrenantis, ac proinde qui *non dirigitur in terra, religio* c. Non obſtaculum ori, ſed oſtium ponendum eſt, ut *d* per diſciplinam lingua retineatur, & ex neceſſitate laxetur, ut ſcribit Gregorius *e*, & quod Bernardus *f* dicit, ut nec vitalem ædificationem clauſura damnet æterna, nec lethalis pernicies liberum ſortiantur egreſſum, quum non modò mors, ſed & vita ſit *in manu linguæ* g.

n Gal. 5. 15.
o c. 57.
p Pro. 4. 23.
q Mat. 12. 34
c. 28. 29. 30.
r Hom. 4. ex variis;
ſ Luc. 16. 24.
t Pro. 25. 28.
u Pro 31. 26.
x ibid.
y Eph. 4. 19.
z Pſ. 11. 3.
a ibid.
b Tob. 10. ſer. 3.
c Pſ. 139 12 & Jac. 1. 26.
d Pſ. 140. 3.
e 7. mor. c. 17
f de cuſt. ma. cor. linguæ.
g Pro. 18. 21.

Baſilius, in regulis brevioribus *h*, colligit ex hoc & ſimilibus locis, non ſemper ſed ſuo tempore ſervandum ſilentium: neceſſarium autem eſſe perpetuum, quouſque in otio diſcamus quando & quid & quomodo loqui oporteat, & id quod loquemur det gratiam audientibus. Job *i* quum ſe tacuiſſe ſcribit, ſimul ait nec egreſſum eſſe oſtium. Vitioſum ſuum Iſaias *k* reprehendit ſilentium. In midras thehillim hoc loco docetur, ut refert etiam Nebienſis, pejorem cenſeri linguam pravam quàm idololatriam, quia tum demum lata eſt in Hebræos, in deſerto, ſuam poſt Idololatriam, quando ſunt voces eorum auditæ. Narrat idem ex eodem libro contentioſum dialogum inter membra, de primatu, tandemque hunc delatum linguæ, quod ejus beneficio vita omnibus conſervata eſſet, ita ut citata paullo antè ſententia vera ſit, *vitam mortemque in manibus linguæ eſſe*. Petrus Damian. *l* comparat loquacem cum Zardela ave, cui quòd egerit, necem affert, quia ex ejus fimo frutex oritur, quem viſcum vocat, de cujus humore tenax liquor, ejuſdem nominis conficitur, quo infœlix poſtea capitur. Harpocrati quem nominabant Sigalion, ſacrificantes, clamabant Ægyptii, ut prodit Plutarchus *m*, lingua fortuna, lingua dæmon. *Sine operculo & ligatura, vas immundum* n, eſt os nullo velamine taciturnitatis opertum *o*. Non alius labiorum noſtrorum oſtiarius debet eſſe quàm Deus, à quo petamus, ut illa ipſe aperiat *p*. Id ſi ad laudes ipſius annuntianda præfari ſolemus; quanto magis, ad uſitatos alios ſermones?

h Reg. 208.

Non ſemper, ſed ſuo tempore ſervandum ſilent

i Eph. 4. 19. Job c. 31. 14.
k c. 6. 3.

Lingua prava pejor idololatria.

Primatus, linguæ inter membra delatus.

Harpocrat. in ſacrificiis acclamationes.

m de Iſide & Oſiride.
n Nu. 19. 15.
o Greg. 23. moral. c. 4.
p Pſ. 50. 1.

Pertirita illa Bernardi *q* pro Monacho regula, ut ejus verba antequam proferat, bis ad limam veniant quàm ſemel ad linguam, &, ſi cum ſæculari loquendum ſit, tum maximè adhibeat cuſtodiam ori ſuo, ut nihil proferat quod non ædificet audientem, & nemo dubitet quum eum videret & audierit, quin verè ſit Monachus. Docet præterea *r*, labia ſponſæ Chriſti, eſſe debere ſicut vitam coccineam, ut ſermo charitate ardeat, & paſſione Agni ſponſique rubeat, quo ſermone motus & cogitationes carnales reſtringantur. Adde ut & ſtrictim pravus, rarò ſermo fundatur. Laſciva os verba proferens, tumida, furibunda, maledica, ſepulchrum patens eſſe *ſ*, inquit Origenes *t*, ſi non habes intus veluti ſeram qua recludas, retineaſque appetitum, ne prodeat, nec adeo benè cuſtoditum cor tibi eſt, ut minimè ſubeant illud paſſiones, claudet veluti arcam Noeticam Deus de foris *u*, ut non exeat in conſenſum voluntas rei malæ, non ſe lingua exerat in verba, quæ proferant animi ſigna incompoſiti, atque perturbati. Os doli patulum culices involant, vinumque corrumpunt, inquit Iſaac Abbas *x*, balneum oſtio ſæpius patefacto frigeſit, ait Diadochus *y*: ſic per oris aperti januam calor exit internus, & in animum per illud multa ſubeunt quæ commaculent. Notum Harpocratis ab Ægyptiis cultum ſimulacrum ori digitum admoventis, ac ſilentium imperantis: & Angeronæ apud Romanos, os ſibi obſignantis: item parœmia, *reddidit Harpocratem*, & ἀχάλινον ϛόμα, *infrane os*. Tandem orabat quoque Michæas propheta, *cuſtodi clauſtra oris mei z*.

q in ſpec. monachor.
r Tract. de paſſ. c. 31.
ſ Pſ. 5. 10.
t In c. 3. ep. ad Rom.
u Gen. 8. 16.
x Orat. 17.
y de perfect. ſpirit. c. 70.

Harpocratis & Angeronæ ſimulacra.

z c. 7. 5.

Quum conſiſteret peccator adverſum me.) Alia Pſalteria & Ambroſius, Auguſt. Caſſiodorus, *dum conſiſtit*, &c. Hier. *donec eſt impius contra me.* Alii, *quamdiu impius fuerit coram me*, vel, *quamdiu ſtat & floret*: vel, *quamdiu mihi negotium cum illo*, vel, *quamdiu me obſervat*. Hebr. בעד לנגדי *bebhod le negdi, in adhuc* (exiſtendo) *coram me*, aut con-

contra, aut è regione. Symmach. ἔτι ὄντος ἀσεβοῦς ἐξ ἐναντίας μου, adhuc exiſtente impio contra me: Septuaginta intellexerunt non ſimpliciter præſentiam conſpectumque. Adverſariorum, ſed conſpirationem, conjurationem, reſiſtentiam, ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, ſive ſolum legerint בעד behhod, in adhuc, aut, quum adhuc, ſive quod ſuſpicatur Agellius בעמד bahhamod, quod non cenſeo neceſſarium, quia בעד behhod, junctis aliis vocibus לנגדי lenegdi, ſatis efficiunt ſenſum illum, quem & Apollinarius expreſſit magis.

Θωρηχθεὶς ὅτι δή μοι ἀτάσθαλος ἀντιφερίζει.

Armatus quando utique mihi improbus repugnabit (vel opponetur.)

a lib. 1. c. 4. & 5.
b l. de interpella Job c. 2.
c Hom. 1.
d in orat. 1. de pace Nazianz.
e Hom. 2.
Improbata ſententia.
f Job. 2. 13.
g Joan. 15. 21. cap. 16. 8.
h Luc. 7. 37.
i cap. 7. 5.

Porro tum maximè ori opponenda eſt cuſtodia, quando hoſtis non oppugnat, conſtanterque nobis reſiſtit: hoc etiam magnopere contendens ac ſtudens ut irritet, ut extorqueat iræ ac indignationis verba, quod annotat Ambroſius in officiis *a*, ut ſimilia illi loquamur & agamus, ut pares ſibi inveniat, nam diſputans de Job *b*, *ſi nobis*, ait, *aliquid objiciatur, dum nos purgare volumus, acerbamus; dum ulciſci cupimus, confitemur*. Abſolutè poſitum *peccatoris*, nomen certum aliquem deſignat, bene notum Davidi, fortaſſe maledicum atque convitiatorem Semei: & Baſilio, Theodoreto, Chryſoſtomo *c*, Euthymio, Nicephoro, Lyrano, Eliæ Cretenſi *d*, placet. Heſychius autem ac rurſum Chryſoſtomus *e*, Didymus, Euſebius, Hieronymus, Valentia Diabolum interpretatur, ſed non placet quod duo primi dicunt, ſilentium de quo hìc ſermo ſit, bonum non eſſe, verum id ſuggeſtum à diabolo circa divinam legem, & ut paullò poſt ſubditur, de rebus bonis; ita ut David quia non fuit obediens, obmutuerit, humiliatuſque ſit, aut propterea ſiluerit, quoniam à bonis, hoc eſt, à meditatione legis, quæ boni magiſtra eſt, ceſſaverit. Job præſentibus amicis, quorum probè noverat ingenium moreſque conticuit ſeptem dies, ne ſcandalum loquendo pareret iis qui de providentia Dei perverſè ſentiebant, & loquebantur, & non ſolum propter vehementiam doloris *f*. Merentur tales iniqui falſique Judices nomen *peccatoris* abſolutum, ſicut & *peccati* nomen abſolutè de infidelitate dicitur *g*, etſi nonnumquam de libidine luxuriæ, ut quum Magdalena peccatrix vocatur *h*: & peccati auctor diabolus meritò *peccatum* vocari poſſit. Vox Hebræa רשע *raſchahh* pro *impio* ſæpius accipitur. Nec verò ſilendum dumtaxat coram adverſariis, ſed & in conſpectu maximè neceſſariorum. *Nolite credere amico*, inquit Micheas *i*, *& nolite confidere in Duce: ab ea quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui*, ideſt, ab uxore, cui & aliquid revelaſſe aliquando Catonem pœnituit.

Verſ. 3.) Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis, & dolor meus renovatus eſt.

Verſ. 4.) Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.

PEccatore impioque convitia & calumniam contra me jactante, cohibui me, nullum proferens verbum, nihilque reſpondens, muto ſimilis & elingui, ſed memetipſum humilians, ac memoria repetens priora, peccata cenſui propterea permittere, ac tantum non imperare Deum, ut me ille hac ratione tamquam vindex, & miniſter divinæ juſtitiæ puniat. Quocirca nec libuit etiam bona pro me, ſicut poteram, proferre. Verebar enim ne bonis mala conjungerem, præ impotentia doloris, aut ne quamvis bona omnia eſſent, in pejorem partem raperentur: interim ſentiebam intus renovari, & augeri dolorem mihi, dum ſic me comprimebam, & à ſermone temperabam. Quando etiam animo volvebam, vel injuriarum acerbitatem indignitatemque, vel gravitatem peccatorum quibus adhuc multo majora deberi ſupplicia certus eram, urebar iræ ac indignationis quodam zelo, tum contra meipſum qui mihi tantarum auctor calamitatum peccando extitiſſem: tum contra improbos illos & ingratos, qui adeo atrocibus factis dictiſque irritare me non dubitarent. Hæc aut de Semei, aut de quopiam alio ad eum intelligi debent modum, qui antea declaratus eſt: aut etiam ſpectant ad quemlibet hominem in genere. Heſychius & Chryſoſtomus, ſicut antea iſta interpretantur, de humiliatione, dejectione, depreſſione hominis, ob inobedientiam legis, & ob ceſſationem ab hujus meditatione, ſed quum rediit ad ſe, ac repetiit ejuſdem legis meditationem, quodammodo revixiſſe dicunt, per divini ignis ſpiritúſque ſuppeditationem. Ad Chriſtum transferri eadem poſſunt ut Cyrillus *k* & Procopius *l* faciunt. Sed genuinus ſenſus, is quem poſui.

k 12. in Joa. cap. 21.
l in c. 53. Iſa.
m Pſ. 37. 14.
n lib. 12. in Joan. c. 12.

Obmutui & humiliatus ſum.) Hieronymus, *obmutui ſilentio*. Alii, *præ ſilentio, in ſilentio, tacitus*. Quaſi tam longo ſilentio evaſiſſe videatur mutus, ſicut priore Pſ. *m*, *tamquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus*, &c. Auguſtinus, Cyrilli Latinus interpres *n*, *obſurdui*, quod ſignificare poſſe, ἐκωφώθην, non ſolùm *obmutui*, liquet, ex dictis eodem in Pſalmo, ubi κωφὸς *ſurdus* exponitur. Hebræum verbum נאלמתי *neelamthi*, ſignificet dumtaxat *obmutui*. Arbitror LXX. legiſſe ſecundo loco dum verterunt ἐταπεινώθην, non דומיה *dumiiah*, quod *ſilentium* rectè reddidit Hieron. ſed דוממתי *domamthi* à דים *dum*, vel דמם *damam*, quod ſignificat, ſuccedere. Symmachus, ἄλαλος ἐγενόμην, σιγῇ ἐσιωπήθην, *mutus* aut *elinguis*, *vix ve loquens factus ſum, ſilentio ſilui*.

Aliud humiliari: aliud humiliare ſeipſū.
o 2. Reg. 16. 12.
p 1. offic. c. 48.
q 3. Reg. 3. 8.
r de quæſt. Hebr. in 3. Reg.
In nomine Hebræo obſervatio quinque literarum facta.

Quidam perpendunt aliud eſſe *humiliari*, aliud, *humiliare ſe ipſum*. Ita ſanè eſt aliquando, hìc tamen differre non puto; ſed de humiliatum David aſſerere, quia ipſe ſe humiliaverit, ſicut & *cuſtodiam ori* ſponte *poſuit, & vias ſuas cuſtodivit*. Humiliavit ſeipſum David, ut tumorem dejiceret ſuperborum, vel ut ipſos quomodo humiliare ſe deberent, ſuo doceret exemplo, inquit Ambroſius, tum verò præſertim audita maledictione Semei. Hanc dum ab illo pronuntiaretur, ſimplici vocabulo appellavit *o* קללה *kilehah*, ut & Dei ipſius juſſu miſſam contumeliam, quaſi ſervulus ferebat, ut ait Ambroſius *p*, longè verò poſt, poſteaquam videlicet receſſerat omnino ira indignatioque, ſi qua tunc forſan animum pulſarat, nominavit *peſſimum q*, Hebraicè נמרצת *nimretſeth*: in quo nomine quod ſignificat *valde fortem* (exponit Chaldæus *maledictiones amaras* מירירן *meriran*,) Hieronym. *r* obſervat quinque litteras, quæ ſint ſingulæ notæ quinque convitiorum, quibus perditus ille filius Jemini Davidem effecit, nam (נ) *nun*, deſignat נאף *noeph*, *adulterium*, quia David violaverat uxorem Uriæ: (מ) *mem* מואבי *moavi, Moabitam*, quòd ex ignobili & infideli ſemine traheret originem, hoc eſt, ex Ruth: (ר) *res*, רשע *raſchahh*, impium, quoniam Uriæ fuiſſet homicida, qui etiam רצח *rotſeah*, (צ) *tſade* צרוע *tſeroahh*, *leproſum*, qui regno pulſus eſt, ad inſtar leproſi: (ת) *thau*, תועבה *thohhebah, abominationem*, nimirum non apud homines tantùm, ſed apud Deum quoque.

ſ Gen. 4. ſec. LXX.
t Orat. 1. de pace.
u c. 36. Iſa.
x Iſa. 36. 21.
y Eccl. 8. 13. 14.

Et ſilui à bonis.) Chaldaicè, *ceſſavi à verbis legis*: & ſubdit Paraphraſtes id quod ſequitur, *propterea dolor meus conturbatus eſt*, quaſi effectus hìc ab illa cauſſa ſit profectus: quod Chryſoſtomus ac Heſychius, ut vidimus, appellabant, *malum ſilentium*, de quo David hoc loco ageret. Euſebius, ſequendo Symmach. σιγῇ ἐσιωπήθην, μὴ ὢν ἐν ἀγαθῷ, *ſilentio ſilui cum non ſim in bono*, explicat ſecundò, non habui libertatem loquendi, eo quòd peccatis implicitus viderem me non eſſe in bonis, ideſt, in virtutibus, ſed recordaret dicentis *ſ*, *Peccaſti, quieſce*. Videtur tertiò Nazianzenus *t* hunc locum paullo aliter intellexiſſe, quum de ſe ipſo uſurpans eum, ſcribit ſe obmutuiſſe, ac ſe ipſum ſubmiſiſſe, quum eſſet ab omni bono remotus, πόῤῥω παντὸς ἀγαθοῦ γενόμενος Elias Cretenſis Nazianzeni ſcholiaſtes interpretatur illum innuere Davidem obmutuiſſe ac humiliatum eſſe, propter peccatum, & ſiluiſſe, etiam propter amiſſionem bonorum, hoc eſt, externorum, ut Regni, &c. Certè ad inopiam redactus conticeſcit, nec liberè loquitur; nec habet materiam de qua libenter loqui poſſit, undique malis preſſus, præſertim ſi ſit ſpe dejectus bona recuperandi. Hieronymus vertit, *tacui de bono*, & alibi, *u*, *tacui de bonis*. Ubi ſatis tritum ſequitur ſenſum, à nobis quoque poſitum, qui cenſeri poteſt quartus, hìc de bonis operibus ſuis, aut beneficiis, aut bonitate cauſſæ Davidem voluiſſe facere mentionem, quando calumniis impetebatur. Imperavit Ezechias ut approbationibus blaſphemiiſque Sennacherib populus non reſponderet verbum *x*, Ne cum inquit Hieron. ad majores blaſphemias provocaret, quod eſſet ſuccendere carbones peccatoris: Prohibet hoc Sapiens *y*, *Non incendas carbones peccatorum arguens*

a 23. Mor. c. 5. vel 10.
b de conflict. Vit. & Vit.
c lib. 1. c. 5. & 6. & 48.
d 1. Cor. 4. 4
e Gen. 34. 9.
f Dan. 13.
g c. 2. 10.
Jobi certamen poſtremum & maximum, amicorum increpationes.
h Job 19. 7.

arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum: ne contra faciem ſtes contumelioſi, ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo. Gregorius *a* præter enarratores Pſalmi declarat etiam de ſilentio Sapientis, quando ſe non audiri conſiderat. Iſidorus *b*, ut utilibus nonnumquam verbis abſtineamus.

Innuit ſenſum quintum Ambroſius hoc loco & in officiis *c*, ut *ſilere à bonis* ſit ſilere propter bona, quia bona conſcientia non eget defenſione verborum, ſuo nixa teſtimonio, ipſa ſui Judex, judicio ſuo contenta, & gravitate morum ſuorum, adverſus calumniantes, & peccatores, meritorum judicium Chriſto reſervans *d*, plus committens bonorum (operum ſuorum vel aliorum bene judicantium, ſed illud melius) judicio quàm criminantis inſolentiæ. Sic Davidem non eſſe motum conviciis, qui erat conſcius propriæ manſuetudinis, & abundabat bonorum operum conſcientia. Confirmat hoc ipſum idem Doctor in exhortatione ad virginitatem, ut doceat etiam bona loqui, crimen eſſe poſſe, exemplo Joſeph *e*, Suſannæ *f*, Job *g*, qui ſolo reſponderunt ſilentio, meliuſque ſe innocentia defenderunt, quàm lingua: & Jobi certamen poſtremum, idemque maximum, amicorum increpationes fuiſſe. Citat hujus verba ſecundùm editionem LXX. *Ecce* h *rideo opprobrium* (alii *opprobrio*) *& non loquar* (alii omittunt *&*) *clamabo, & nuſquam judicium*: ideſt: ut ipſe declarat, criminator aliquis opprobria jacit? habes quod intra te rideas, ſi crimen conſcientia non recognoſcit. Quid enim referas verba quis? nondum eſt judicium, & ſi clames non approquinquat. In editione vulgata legimus: *Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non eſt qui judicet*. Adhuc idem Ambroſius de interpellatione Job *i*, diſtinguit in conviciorum tolerantia tacere, ridere, benedicere: Davidem tacuiſſe, quemadmodum præcepit Chriſtus *k*: *gaudete & exultate*, &c. Paulum benedixiſſe *l*, *maledicimur; & benedicimus*; ad quod & Petrus *m* nos Chriſtianos vocatos ait. Hieronymus ſive qui nomen gerit Hieronymi, in Commentario Pſalmi perſtringit paucis proximè præcedentes duas expoſitiones. De bona conſcientia procedebat mihi ſecuritas: ideò me non juſtificavi coram hominibus, neque bona quæ in me erant, divulgavi, quia ſcio quòd *pater qui videt in abſcondito, reddet mihi* n.

i lib. 2.
In conviciorum tolerantia diſtinct.
k Mat. 5. 12.
l 1. Cor. 4. 12
m Ep. 33. 9.
n Mat. 6. 4.
o Eraſmus.

Sextò, *ſilere à nobis*, Euthymius, ἐξ ἀγαθῶν: explanat, *ex bonitate*, quia David noluerit, ob moleſtam, ſe quum poſſet, vindicare de Semei.

Septimò, Matthias Bredembachius refert, quoſdam *o*, *ſilere à bonis*, accipere pro eo quod eſt, quieſcere ac deſinere benefacere illis, in quibus videbat omnia beneficia perire. Eodem referre poſſumus Auguſtinum & Cajetanum, qui accuſare ſe Davidem, quòd ſiluerit quum loqui deberet: Eugubinum, quòd nulla ei eſſet ſpes boni: quòd nihil de bono & ſalute cogitaret, præ magnitudine anguſtiarum: Hugonem Cardinalem ac Thomam, quòd abſtinuerit à bonis hominibus docendis. Valentia, quòd tribulationes toleraverit propter ſpem bonorum æternorum.

Octavò putat idem Bredembachius, illud מטוב *mittou*, *à bono*, per comparationem ſumi, ut ſit idem ac ſi dicas, ſuprà quàm bonum erat, videlicet Davidem ſignificare, in afflictione, euſque ſe in ſilentio continuiſſe, ut etiam omnis ſilentii bonitatem ſuperaverit, & illud exactiſſimè perfectiſſimeque ſervaverit, quum poſſet abſque ulla reprehenſione, immò & cum aliqua laude loqui.

p in Catena Barbara & l. 12. in Joan. c. 21.
q lib. 12. in Joan. c. 21.

Nonò Cyrillus *p*, vult bona pro malis poni, quemadmodum ſolemus, inquit, *videntes* appellare eos qui oculorum vitio laborant, à contrario ſenſu: Davidem dicere ſe *à malis ſiluiſſe*, ſive de malis, quæ ſibi tot priùs bonis affuenti obtigiſſent, quod nempè eſſe moleſtius & acerbius ſolet. De Chriſto item declarans *q* rationem aſſignat, quòd ſcriptura, quando de Deo aliquid dicitur, ſoleat melioribus uti verbis.

Primæ ſententiæ objectio judicium multo plurium laudantium ſilentium Davidis: ſecundæ, tertiæ, ſeptimæ, quod minus laudabilem reddant Davidem, quia ſiluerit propter conſcientiam peccatorum ſuorum, vel ob inopiam bonorum externorum: aut, ut ſilentium à bonis, ſit nolle aliis benefacere; quæ videtur præterea durior dicendi forma; Contra nonam facit antiphraſis & minùs uſitata & minimè neceſſaria, quod etiam poſtea deprehendi notatum in Cyrillo à Martino Cantapretenſi *r*, niſi eo ſenſu dici velis, per *bona* intelligi mala, quia quæ per ſe ac alio tempore bona eſſent, tali tempore, quum ſcilicet importuna inutiliſque correctio eſt, mala ſunt. Ceteri ſenſus probabiles ſunt, quartus, quintus, ſextus, octavus, quos præpoſitio Hebræa, cum nomine numeri ſingularis, (quod pro plurali ſæpè ſumitur) מטוב *mittou*, pati poteſt; nam præpoſitio מן *min*, ex qua hìc rejicitur littera ultima, valet, *de, propter, per*, ſeu *pluſquam*. Item propoſitio Latina (à) eoſdem quandoque habet uſus, nec non & valet *pro*; ita ut verti potuerit (ſilui bonis propter bona, præ bono, & pluſquam bene, pro bonis.) Exemplis ſuperſedeo, quæ afferri aliunde facilè poſſunt. Expoſitio octava quia diſcrepat ab editione vulgata, non adeo placet: nec *ſilere à bonis*, aptè dixeris, eſſe, pluſquàm bene ſilentium ſervare. Optima eſt quarta, magis etiam communis, à qua quinta parum diſcrepat & ſexta.

r l. 1. Hypot. reg. 23.
ſ Mat. 27. 14
t Hom. 63. in Marcum.
u c. 3. 29.
x Ser. 10. in Pſ. 118.

Concedo hunc locum totum, ut initio dixi, cum Cyrillo, & Procopio, ad Chriſtum aptari poſſe, cujus incredibile ſilentium in paſſione, uſque ad Pilati ſtuporem fuit *ſ*. Sed nonnihil violentam ſentio Vitalis Zucolii *t*, tametſi piam interpretationem, *ſiluiſſe à bonis*, quia tacitus meliora moliebatur inter tantos cruciatus, quæ mundo faceret, jam etiam in cruce poſitus: nec enim tunc propriè loquendi occaſio erat, ut ſilentium ſervaſſe eo tempore dicatur: & meditatio ſilentium externum præſertim in Chriſto non exigit. Quod in Threnis legimus *u*, *ponet in pulvere os ſuum ſi forte ſit ſpes*, legit Ambroſius *x* ex editione LXX. *dabit in ſepulturam os ſuum*; docens, oſtendi quamdam ſupra modum patientiæ taciturnitatem, ut tamquam ſepeliatur os proprium, ne loquatur, & veluti quodam aggere virtutum obſtruatur, ne vocem doloris emittat; tantum pondus eſſe patientiæ, quam ſpes fovet, ut vocem, ipſam veluti buſto quodam ac tumulo ſepeliat, ac includat, quam nulla extorquere, nulla excitare poſſit injuria.

Et dolor meus renovatus eſt.) Hieronymus, *conturbatus eſt*. Alii, *incruduit, irritatus eſt, exagitatus eſt, exaſperatus eſt, exulceratus eſt*, ita ut ſilentium taciturnitaſque, quam bono animo ſuſcepi, auxerit, & aſperaverit quodammodo magis dolorem meum, & cor malè habuerit ore clauſo, ut quum cicatrix poſt dirum vulnus obducitur exteriùs, malè interiùs curato vulnere. Symmachus vertit, ἀνεταράχθη, quem Hieronymus ſecutus eſt, fortaſſis etiam LXX. reddiderant ἀνεταράχθη, & non ἀνεκαινίσθη, nam & Apollinarius illo etiam modo expoſuit:

Sopitus verò mihi dolor excitatus eſt ſecundo rurſus.
Εὐναςθὲν δέ μοι ἄλγος ἀνέγρετο δεύτερον αὖθις,

y c. 16. 7.
z Rom. 11. 29
a Pſ. 108. 28.
b Pſ. 108. 4.

Ubi per ſoporem indicavit ſilentium, de quo dictum eſt: facile fuit ut pro נעבר *nehhbar*, legeretur, tunc נעכר *nechhchar*; ſignificat primum eſſe, *accenſum*, vel *iratum*; ſecundum, eſſe *conturbatum*. Quidquid ſit, renovatio doloris, rem optimè declarat, nam quum verbis eum promere deliberamus, leniri ex parte cenſetur; quum illum comprimimus intra viſcera, ſicut pute incluſa recrudeſcit & inflammatur, quod ſequentia clariùs exprimunt, *Si locutus fuero*, ait Job *y*, *non quieſcet dolor meus; & ſi tacuero, non recedat à me*. Myſticè Ambroſius notat, qui convincientibus aliis tacet, nullo ſibi dolore renovato, perfectum eſſe; quod quum peccata ſuperiora competenter doluerit, atque defleverit, ut ſatisfactione congrua vulneri obduceret cicatricem, ſcit *ſine pœnitentia Dei dona* eſſe *z*: quodque maledicentibus aliis, Deus benedicit, *a*; imperfectum eſſe cui renovetur dolor. Auguſtinus cum ſuis, dolorem conceptum ſumit ex ſilentio malo præcedente, quodque tacuiſſe pœniteat, quum debuiſſet loqui. Conveniunt bene iſta Davidi deputanti peccatis propriis, maledicta in ſe à Semei jactata, & de peccatis ipſiuſmet Semei dolenti, cui vitam condonabit, *pro eo ut me diligerent*. ait alibi *b*, *detrahebant mihi: ego autem orabam*.

Concaluit cor meum intra me.) Chald. *incaluit*, aut, *ebulliit, cor meum in corpore meo*. Jerem. quum conſtituiſſet non amplius loqui, factum ſcribit *in corde ſuo quaſi ignem exæſtuantem, clauſumque in oſſibus ſuis, & defeciſſe*, nec

nec ferre ſuſtinuiſſe a: ait præterea *de excelſo miſſum ignem à Domino in oſſibus ſuis* b. Dolor intus coquens, utenſque, cogit nos tam loqui quàm vociferari, nequi

Vulnus alit venis, cæco carpatur ab igne.

Clamant qui dolent; qui timent, ſilent, ut Ariſtoteles c, docet, quoniam ſpiritum dolentes cohibent, ſicque clamorem augent: erumpente autem vi ſpiritus clamorem efficit: metus frigidus eſt egens calore ac ſpiritu. Juvat æſtuatio iſta in clamorem evaporans, ad mitigandum dolorem, ipſique gemitus ad confirmandum in dolore animum ſic valent, Cicerone d teſte, ut in ſtadio curſoribus, clamor pugilibus in jactandis ceſtibus quum feriunt adverſarium. Utitur Ambroſius exemplo cauſtici medicamenti, vel admoti ignis, quo graviora vulnera curantur: qui non plenè ſit conſummatus, ad offenſæ habitudinem ſanitatis vaporaſſe, cur ejus, habere febrem, igneſcere, ad objecta convicia: ſi tacet, intra ſe teri, vel lapide ad lapidem trito, ignis excutitur, quando ei ſuorum renovatur recordatio delictorum. Eadem ferè prior Origenes de nondum perfecti renovato ad aliorum audita convitia dolore. Auguſtinus verò & ſectatores illius, poſt dolorem de importuno ſilentio concitatum volunt calorem charitatis in corde ad opportunè ac utiliter loquendum, cujus fuerit cauſſa meditatio de divinis, de qua mentio fit ſequentibus verbis. Docet id quoque Gregorius e exemplo Jeremiæ f, de quo meminimus. Video & ad Chriſtum ut prius etiam monui, transferri poſſe, præterea ad Magdalenam igneſcentem ſine voce, & æſtuantem amore Chriſti, pedibus ejus advolutam; denique ad quemlibet flagrantem vel dolore, vel amore divino, quem promere verbis nequeat, aut nolit præ modeſtia. Sic diſcipulorum illorum *cor ardens erat in via quum loqueretur* Chriſtus, g cujus *ignitum eloquium vehementer* h.

Sed ut ad litteralem ſenſum redeamus, de doloris & iræ flammis internis; earum ſedes perturbationum cor eſt, quæve circa illud ſunt. Propterea myſticum illud animal quod *cherub* vocant, humana præditum facie, veſtiunt leonina juba circa pectus, ut id arment fortitudine adverſus furorem partemque iraſcentem, ſicut indicat Hieronymus i, Dionyſius k Sophronius l. Calidiſſimum animal leo, rugitus edit maximus, qui cor vi conſtringens doloris, libera non effundit ſuſpiria, nec exæſtuat, exhalatque mœrorem, obruitur ac ſuffocatur anguſtiis, aut ut luti fuligine quadam triſtitiæ denigratur, etiam exteriùs quemadmodum caminus non habens fumi ſpiramentum. Id contingit atrabiloſis, quorum incenſabilis eſt intus, nec permiſſa exire per ſingultus, ſuſpiria, lacrymas, vociferationes; quas res Ariſtoteles m cohiberi vetat in pueris, quòd tamquam exercitationes quædam corporum proſint ad eorumdem robur & incrementum. Deſcribit egregiè frates uterque Niſſenus n, & Baſilius o, iratum ac mœſtum plenum intus ſpiritu & ſanguinis exarſione, foris tumore quodam ex proviſione humoris maligni, vocis impedimentum, labiorum nigredinem ac torporem, occluſionem. *Plenum ſe ſermonibus* ajebat Eliu p, & *coarctatum ſpiritu uteri ſui, ventrem* ſibi fuiſſe *quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas novas dirumpit*; idcircò loqui voluiſſe *ut reſpiraret paullulum*, ubi Symmachus pro *coarctandi* verbo συγκλείειν poſuit, ideſt, *comburere*, LXX. ὀλέκειν, *perdere*. Hoc ſibi credo rurſus Jeremias q voluit, ingeminans, inclamitanſque ventris dolorem, & ſenſus cordis turbatos eſſe in ſe, & perinde ac ſi eniti vellet, addebat ſe non taciturum, deinde quod ante recitavi, dum territus contineret ſe, ſubjiciebat r non locuturum ultra & factum *in corde quaſi ignem exæſtuantem, clauſumque in oſſibus ſuis*, ita ut deficeret *ferre non ſuſtinens*. Eamdem iræ ac doloris accenſionem demonſtrat adhuc locus Deuteronomii ſ, Ubi ſermo eſt de proximo hominis occiſi, *ne forſitan proximus ejus, cujus effuſus eſt ſanguis, dolore ſtimulatus perſequatur & apprehendat eum*, ὅτι παρατεθέρμανται καρδίᾳ αὐτοῦ, *quia concaluit*, aut, inflammatus eſt *corde*, ſeu in corde ſuo, כי יחם לבבו *chi iecham levavo*. Nulla vis eſt in compoſito verbo, *concaluit*, quaſi ſignificet ſimul ac totum concaluiſſe, ut nulla pars frigida tepidave remanſerit, quod Hugo tropologicè ſumit de amore erga Deum & proximum: Caſſiodor. quod ex omni parte, igne Dei ideſt, ut ait Lombardus amore cœleſtium, corripiatur, alii aliter. Simplex eſt verbum חם *cham*, & ἐθερμάνθη, non poſſum mihi impetrare ne de his moneam in quibus lapſus, etſi non periculoſus, homine certè indignus erudito.

a Jer. 20. 9. b Thren. 1. 13. c Sect. 27. Probl. 9. d Tuſ. 2. e 23. Mor. c. 5. l. 10. f Cap. 20. 9. g Luc. ult. 32. h Pſ. 118. 140. i c. 41. Ezec. k Eccl. Hier. c. 25. l Or. 6. de ex ſp. Angel. m Pol. c. 17. Lacrym. & vociferationes in pueris vetat cohiberi Ariſtoteles. n Tr. debeat in id Beati pacifici. o Ho. de ira. p Job. 32. 18. 19. 20. q Cap. 4. 19. r Cap. 20. 9. ſ Cap. 19. 6.

Et in meditatione mea exardeſcet ignis.) Hieronymus, *incenſus ſum igni*: in Pſalterio Romano, & Ambroſiano, *exardeſcit*, in tempore præſenti: Ita quoque legit Haimo, Remigius, Ambroſius, ſed Haimo docet, ſi retineatur futurum, per id notari perſeverantiam: Ruffinus, illum ignem creſcere magis ac magis ex taciturnitate: Hugo Cardinalis, ſi non poſſit dilectio cordis produci ad effectum, intus tamen ſervari affectum. De litterali ſenſu dictum ſatis quod attinet ad ignem exardeſcentem, qui videlicet eſt bilis accenſa, atque aduſta, vel figuratè ardor flammaque doloris. Excitat ignis acutiſſimum & acerrimum dolorem, dolorque ipſe incendium vocatur & flamma vorax, ut idcircò ignem quo cruciantur ſpiritus, voluerint aliqui nihil aliud eſſe; quod valdè tamen temere dicitur, quum ſit realis ac materialis ſive cum noſtra te idem, (quæ melior opinio eſt,) ſive diverſus ſpecie. Meditatio in qua exardeſcit ignis, eſt crebra anxiaque mentis agitatio, & cogitatio de auditis convitiis & calumniis. Si meditationem vellemus, (quemadmodum poſſet per ſe aliis in locis) ut vidimus Pſalmo II. t, *populi meditati ſunt inania*) accipere, pro ſermone ſubmiſſo, muſſitatione, murmure, ſuſurro, exponeremus cauſſam ſilentii innui; quia ſi velit vel demiſſe ac leniter loqui, periculum eſt ne excandeſcat, quum jam concaluerit cor intra ipſum, præ dolore & indignatione. Quemlibet præterea ſermonem atque etiam clamorem ſignificat הגיג *hagigh*, & μελέτη, ut ibidem docui, & hoc loco Felix interpretatur *in loquela*, vel, *cum clamore meo ardebit ignis*, ideſt, præ caliditate ſpiritus, qui loquendo mittitur; & intus magis accenditur inter loquendum, ut in febricitantibus apparet. Simmachus exponit, ἐν τῷ διαπιλεῖν με, ἀνεκαιόμην πυρὶ, *dum ruminarem*, in memoriam revocarem, mecum reputarem, animo revolverem, tacitus mecum loquerer, *urebar igni*. Tanta conſenſio animi corporiſque facit, ut nimiæ curæ illius, cogitationes, meditationes, redundent in iſtius detrimentum. *Frequens meditatio, carnis afflictio eſt*, ait Sapiens u: *Vita carminum, ſanitas cordis; putredo oſſium, invidia* x, *Animus gaudens ætatem floridam facit, ſpiritus triſtis exſiccata oſſa* y. *Cor gaudens exhilarat faciem, in mœrore animi dejicitur ſpiritus* z.

Ignem quo cruciantur ſpiritus qualem velint aliqui eſſe.

Senſu myſtico ignis meditatione rerum divinarum exardeſcit, vel amore Dei, vel dolor atque compunctio propter Deum, vel deſiderium implendi opere quæ meditamur, vel zelus honoris divini; & proximum juvandi: ſicut viſio oculi corporei eſt cauſſa carnalis amoris, & ſunt in amore duces oculi: ita viſio oculi ſpiritualis, gignit ſpiritualem amorem, inquit hoc loco S. Thomas: non inſanis moribus æſtuat hic ignis, ait Caſſiodorus, ſed conſilio & deliberatione, unde fervor tranquillus, manſueta inflammatio, motus inculpabiles, feſtinatio moderata. Iſtum Origenes ignem ait eſſe, quem Chriſtus venit *mittere in terram* a, qui ad Apoſtolos miſſus in Pentecoſte b: qui peregrinantibus in Emmaus, corda inflammabat c quem dedit Deus in ore Jeremiæ d: lampades accenſas & lucernas ardentes quas geſtant parati ſervi, expectantes Dominum de nuptiis redeuntem e: *lucernam ſuper candelabrum lucentem omnibus* f: Ardet hic auctor totus dum de his diſſerit, ingenti flamma ſuos accendendi lectores Auditoreſve, quem peropto ipſe imitari, & ſuadeo qui me legunt illum ut hoc legant loco, ſi calefieri & inardeſcere tali cupiunt igne; & Paulum imitari hìc, qui quum ſcandalizabatur alii, urebatur g, & quum Athenas videret Idololatriæ deditas, *incitabatur ſpiritus ejus in ipſo* h, παρωξύνετο, *incandeſcebat*, irritabatur, exacuebatur: Syriace, *mœrore afficiebatur in ſeipſo*.

Plura in Commentario Actuum, ubi confirmabant alio exemplo Mathathiæ, eadem de cauſſa dolentis, & *cui contremiſcebant renes, & accendebatur furor ſecundum judicium legis* i. Ambr. confert cum igne quem Moyſes in rubo vidit k: quum eo quem Jeremiam retuli in oſſibus ſenſiſſe l: quum alio quo, ut modo dicebamus, ardebat cor diſcipulorum loquente Chriſto; Denique cum illo quem Chriſtus miſſum venit, ut illuminaret animas, diverſorum ſtudium accenderet, crimen exureret Bernard. m, adventus Dei ſignum in animam ſcribit eſſe

t verſ. 2. u Eccl. 12. 12. x Prov. 14. 30. z C. 17. 22. y C. 15. 13. a Luc. 12. 49. b Actuum 2. 3. c Luc. ult. 32. d Jer. 5. 14. e Luc. 12. 36. f Mat. 5. 15. g 2. Cor. 11. 29. h Act. 17. 16. i Matt 2. 24. K Exo. 3. 2. l Jer. 20. 9. m Serm. 31. in Cant.

eſſe ignem hunc, quoniam *ante ipſum præcedens inflammabat in circuitu ejus inimicos ejus* a, *& mittit de excelſo Deus ignem oſſibus ut erudiat* b, oportet namque, inquit, ut ſancti deſiderii ardor præveniat faciem ejus ad omnem animam, ad quam eſt ipſe venturus, qui omnem conſumat rubiginem vitiorum, & ſic præparet locum Domino: *Meditatio cordis in conſpectu Dei ſemper* c, eſt *ignis in altari ſemper* Deo *ardens* d, quem non poſſunt *extinguere aquæ multæ* e: quia *Charitas numquam excidit* f.

De meditatione ut pertinet ad vitam contemplativam, diſſerit B. Thomas g. Meditanda ſunt mandata quæ diliguntur, ideſt, ut diligantur, & levandæ manus, ad eadem dilecta, & exerceri debemus in ipſis h. Phœnicem, ſeu veram, ſeu fabuloſam, ſeriò imitatur qui ſic meditando implet bonis virtutum & contemplationum odoribus thecam animi, & in ſuo illo nidulo moritur, *multiplicans ſicut palma*, Phœnix & palmam & volucrem ſignificat) *dies ſuos* i, poſt ſuimet Phœnix incendium, quod ad Solem divinum expoſitus excitat, alarum frequenti ventilatione tranſiens ad immortalitatem. Denique Auguſt. in meditationibus k adverſus gravamen quod eſt à corpore corruptibili l, petit à Deo tribui ſibi, ut concaleat cor ipſius intra ipſum & in meditatione exardeſcat hic ignis. Maximus Taurinenſis m applicat hunc verſiculum Laurentio in flammis, ob rerum divinarum meditationem conſtantiſſimo, & eas vel non ſentienti, vel vincenti.

a Pſ. 96. 3. b Tren. 1. 13. c Pſ. 18. 15. d Lev. 6. 12. e Can. 8. 6. f Cor. 13. 8. g 2. 2. 4. 180. ar. 3. & 4. h Pſ. 118. 15. & 47. 48. i Job 29. 18. k cap. 17. l Sap. 9. 15. m Serm. 3. de S. Laurēn. Hujus verſiculi applicatio facta Laurentio in flammis.

Verſ. 5.) Locutus ſum in lingua mea; notum fac mihi Domine finem meum.

Et numerum dierum meorum, quis eſt; ut ſciam quid deſit mihi.

TAndem victus gravitate doloris oppreſſuſque, nec diutiùs continere ſe ſe valens, erumpit in voces, mœſtitiæ teſtes, quibus optans à tot liberari calumniis, quarum afficiebatur tædio, vitaque ipſius, ut ante illum Job n, Elias o, Jonas p, & poſtea Paulus q. Chriſtus ipſe r, petit earum ſibi finem aliquem oſtendi. Ubi non tam præcisè petit exactam cognitionem finis, ac termini vitæ, quem voluit Deus ignotum eſſe, quàm deſiderium exponit mortis ob tædium calamitoſæ vitæ: Quaſi diceret, ecquis tandem finis malorum? quantum adhuc ſpatium ærumnarum? deſunt ne adhuc & ſuperſunt multæ? nam brevi finem impones vitæ, ut ex hac migrans liberer à cunctis quæ me vexant adverſitatibus? ſi ſpem das brevi terminandi mala mea, levius ea feram, expectans ſecundiorem fortunam in hac etiam vita: aut certè, ſi citò me mori vis, da ut ſupputando brevem iſtum exitum meum, ex eo metiar qua re mihi præcipuè ſit opus, ad id quod reſtat viæ vitæque bene tranſigendum, quid curare, quid omittere debeam, quomodo diſponere domui meæ.

Sequuntur ſenſum iſtum, præter Hebr. & Hebraizantes, Baſilius, Theodoretus, Nicephorus, Euthymius, Euſebius, Chryſ. ſ. Cyrillus. Hic repellit expoſitionem quæ eſt Athanaſii, ac Didymi, ſcire voluiſſe quantum tempus ſupereſſet, quidque deeſſet ad agendam pœnitentiam, & ad virtutem conſequendam. Pro delictis, inquit, oportuit miſericordiam potius implorare, non jam anxium de rectè factis ſollicitum eſſe. Utrumque ſanè fieri & potuit, & decuit, ſimul cum dicta ærumnarum deploratione, atque deſiderio, ut eis vel cum morte finis afferretur. Uno verbo Ambroſius attigit eamdem ſententiam, locutus tandem aliquando dixi Domino, *Notum fac mihi Domine finem meum*, ut ſciam quamdiu opprobrium inſipienti ero. Apollinarius explicat βιότοιο τελευτήν, *vitæ finem*. Idem met David deplorat alibi prolongationem *incolatus ſui* t, quærit etiam conquerens u, *quot dies ſervi tui? quando facies de perſequentibus me judicium*: & x, *uſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me?* præterea y, petit, ut *paucitatem dierum ſuorum* nuntiet ei; quemadmodum ante illud Job z, *numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi?* Ardenti æſtuans febre, medicum rogat, quamdiu duratura vis ejus, quando remittat, ut liceat frigida recreari. Rurſus Chriſtus pertæſus perverſitatis Judæorum, o *generatio*, ait, *incredula, & perverſa, quouſq; ero vobiſcum? uſquequo patiar vos* a, Chryſoſt. Euthymius, Theophilactus, moriendi putant expreſſiſſe deſiderium, ut à Judæorum liberaretur pravitate, nec ignorabat tamen horam ſuam. Hoc deſiderium, ſi præ ſe ferebat, ſimul querebatur de diſcipulorum moribus ac tarditate, ſicut quum dixit b, *Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me.*

n Job. 10. 3. o 3 19. 4. p Ioan 4. 3. q 2 Cor. 1. 8. r Mat. 14. 43. ſ Hom. 1. & ep. 7 ad. Ol. & ho. 49 in Joan. t Pſ. 119. 5. u Pſ. 118. 84. x Pſ. 12. 3. y Pſ. 101. 24. z c. 10. 20.

Adverſus curioſam iſtam quæſtionem ſtudiumve futurarum rerum dixi, ad verba capitis primi c. Actuum. *Non eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*. Auctor ſpeculi peccatoris apud Auguſtinum præcipit ut his verbis oremus ad obtinendam cognitionem ultimi finis noſtri, non ut ſciamus tempora *& momenta quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*, ſed quòd ſimus advenæ ac peregrini in hoc peregrinationis exilio: utilem eſſe ignorantiam ac incertitudinem mortis docet Lactantius d, Auguſt. e & alii. Poſſet quoq; ſenſus eſſe, ſcire cupio an diu verſari debeam in his calamitatibus, ut ſimul intelligam, utrum alia mihi adverſus illas, comparenda præſidia, nec adhuc jam ſatis inſtructus. Vatablus Ironiæ ſpeciem dicit eſſe, quaſi diceret, ſupputemus, annorum meorum qui mihi adhuc reſidui ſunt, an ad malorum quæ perfero compenſationem ſufficiant: tot ſcilicet ac tanta perfero, ut ſatis eſſe mihi videantur ſuperque.

Ad myſticum pertinent ſenſum, deſiderium notitiæ finis, qui Chriſtus eſt: vel æternæ vitæ; & dierum adventus Chriſti, tum primi tum ſecundi: vel æternitatis vel mortis ut ejuſmodi notitiæ memoria, meditatio extimulet ad diligentius alacriuſque reliquo tempore vitæ, quod ſupereſt; laborandum, & frænandum linguam, ne ſe ſe adverſus auditas calumnias exerat, & domui diſponendum f: Item deſiderium cognoſcendi in quo ſita ſit virtutis perfectio, ac veluti ſcopus finiſque, ſicut & in ſcientiis artibuſq; inveſtigari ſolet, ad quem finem conditus homo ſit, quid ſibi proponere in vita operibuſque debeat, quàm propè longe abſit.

Placet hic latinis & Græcis etiam, Chryſoſtomo g & Origeni, ſenſus, optimeque declaratur ab Origene, Ambroſio, non hìc tantùm ſed & in officiis h, & ab Aug. qui videntur etiam eum affirmare litteralem: Nam Auguſtinus legens [*numerum dierum qui eſt*) prolixè & admodum pio ſermone demonſtrat, numerum dierum noſtrorum, quouſque hìc vivimus, non eſſe *numerum qui eſt*, ſed *numerum qui eſt*, ad Deum ſpectare, qui eſt dixitque de ſe i, *Ego ſum qui ſum*, (*tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient* K) atque illud eſt quærendum quod eſt, ſimplex eſt, verum eſt, germanum eſt, in illa Jeruſal. ſponſa Domi noſtri, ubi non erit mors, non erit defectus, non erit dies tranſiens ſed manens, quia nec heſterno præceditur, nec craſtino impellitur. Urget Ambroſius idem argumentum, uſus eadem lectione, *numerum dierum qui eſt*: præterea, quia *dies* David nominavit ſine noctibus: poſtremo quoniam non de morte ſua David queritur, quum non ſit mors finis reſurrecturo. Ruffinus, ſi tamen ipſe, non alius junior, qui redegit in compendium Auguſtinum, ejus uſurpans verba, primam rationem affert, additq; *numerum dierum* dici, non quòd ita ſit in re, ſed quia nos longa ſpatia temporum deſignamus pluralitate dierum pro noſtra capacitate infinitum æternitatis ſpatium, *numerum dierum qui eſt*, impropriè voluiſſe Pſaltem appellare.

Chryſoſt. l hinc elicit, ſcribens Olympiæ, morte deteriorem eſſe mærorem, triſtitiam, dolorem; quòd quum Eliæ m probaverit exemplo, & Jonæ n, ait, Davidem, his verbis docere, ignem mœroris morte validiorem, quem quum non ferret, *notum ſibi fieri finem* petierit, hoc eſt mortem, moleſtè ferendo hìc remanere, aliis in morte concedentibus, & voluptatem ex ejus memoria, notitia, præſentia capiendo. Qui valentes corpore animoque, rapiuntur ad mortem, vel Martyres, vel etiam ſontes, id conſequuntur quod David optare videtur, *notitiam finis vitæ & numerum dierum*, ac etiam horarum quæ deſunt: ut, quod Chaldæus exponit, *deficiat à ſæculo*. Alioquin præſcire hoc tempus nemo poteſt, niſi per revelationem, ut Chryſoſtomus o hinc argumentatur, probans idcirco Chriſtum Deum fuiſſe, qui ſuum prædixit finem p. Facit idem argumentum Theophylactus q.

Locutus ſum in lingua mea.) Non amplius meditans vel

a Matt. 17. 10. b Ioan. 14. 9. c verſ. 7. d de op. Dei c. 4. e Pſ. 101. & 110 & tract. 33. in Ioan. f Iſ. 33. 1. g Hom. 2. h Lib. 1. c. 48 & in Pſ. 72. & de fide in obitu Satyri fratris. i Exod 3. 14. k Pſ. 101. 28. l Ep. 7. m 3. Re. 19. 4 n Ioan. 4. 3 Ignis mœroris morte validior. o hom. 49. in Ioan. Chriſtus Deus fuiſſe probatur, qui ſuū prædixit finem. p Io. 76. 7. 8. q in c. 7. Ioa.

vel muſſitans, ſed efformans verba, at adhuc tacitè & A submiſsè, ſenſim, quietè, quaſi in ſuſurro, inquit Athanaſius, Nicephorus, Euthymius, tamen nil impedit quominus apertus, clarus, ſonorus intelligatur ſermo profectus, præcedentis igneæ meditationis; nam & Jeremias poſt ignem prorupit in verba, ut vidimus, & Apoſtoli acceptis linguis igneis loquebantur *magnalia* a Hieron. etiam, Auguſt. aliis, liberam ad omnes [a Act. 2.11.] prædicationem interpretantur.

Notum fac mihi Domine finem meum.) *Finis* Hebr. hoc loco dicitur קץ *kets* Græcè πέρας, primum nomen, propriè ſignificat, præciſum terminum temporis; ſecundum, ſæpius quàm primum, extenditur ad extremum cujuſvis rei. In pronomine ſingulari, *meum*, Ambroſius notat quum ſit idem finis ultimus multorum loqui unum communitate ſubſtantiæ uſum, vel qui ad formam univerſorum deſcribitur, & ad perfectionem conſummati hominis eruditur. Quamvis concederemus de tali fine ſermonem eſſe, non de morte, ille qui communis eſt, cuique proprius fit per propriam & peculiarem poſſeſſionem: & ex affectu idem Deus dives B in omnes, *Deus meus* rectè dicitur, & communis *Redemptor meus* vocatur.

Numerum dierum meorum.) Hieron. *menſuram*, quam valet מדה *middah* à מדד *madad*, *menſurare*, & affinitate vocis, *metiri*, ſed magis Hiſpanici verbi *medir*, magis convenit dimenſioni rerum continuarum, ſed aliis linguis quoque vocabula diſcretæ & continuæ quantitatis confunduntur: aliquando, v. gr. *multum* pro *magno*, & viciſſim.

Quis eſt.) Ambroſius, Auguſt. Ruffinus, ut vidimus, legerunt *qui eſt*, magnum ponentes momentum, in diebus quorum numerus eſt, nempè in æternitate quæ ſemper eſt, licèt accommodatè ad captum noſtrum, per dierum numerum multitudinemque declaretur. Hebr. מה היא *mah hi*, quæ hæc, ſcilicet menſura: Chald. מנא *mena*, *quanta*. Græcè τίς ἐστιν *quis eſt* ἀριθμός, *numerus*. Quocirca ut verum fatear, non habet vim annotatio illorum Patrum: & Latinè etiam, *qui eſt*, idem valere poteſt, quod, *quis eſt*. Forſitan placuit illis plus ille accommodatitius ſenſus, quum non C ignorarent litteralem non eſſe.

Ut ſciam quid deſit mihi.) Chald. *quando deficiam à ſæculo*. Ad litteram Hebræi declarant, *quod mundanus ſim*, vel *quam mundanus ſum*, *quamdiu mundanus ero*, ideſt, quamdiu victurus in hoc Mundo, vel an vitam prorogare mihi velis, uſque ad Mundi finem, cujus aut quanti ævi ſim, quam brevi temporis, quanto tempore victurus in hoc mundo, in his nempè miſeriis. Rectè LXX. aſſecuti ſunt Hebræa מה־חדל אני *meh chadel ani*, quaſi dicas *quando quieturus* aut *defecturus ſim*, vel, *quid deficio ego*, ideſt, quid mihi deficit, cujuſmodi eſt pluralis Græca, τί ὑστερῶ ἐγώ, vulgo, *che coſa mi manca quanto reſta*, ſic apud Matthæum [b cap. 19.20] *b* adoleſcens, *quid adhuc* ait, *mihi deeſt?* τί ἔτι ὑστερῶ Apollinarius.

Ὄφρα δ' ἐγὼ γνοίην τί νύ μοι περιλείπεται ἄλλο;
Ut ſciam quid mihi reliquum ſit aliud.

nimirum ærumnoſæ vitæ, *cheled*. Putat kimhi eſſe hìc D methatheſim חדל *chedel* pro חלד *cheled*, quod hoc poſterius vocabulum ſignificat *tempus*, *ætatem hujus ſæculi*, *vitæ ſpatium* Verbum חדל *chadal* ſive חדל *chadel* ſub alia forma, deſinere, ceſſare, deeſſe, deſiſtere, deficere: ſic eſſet hoc loco חדל *chedel* nomen non verbum, vel חדל *chadel*, etiam nomen ſignificans *temporalem*. Malim, abſq; ulla mutatione retineri verbum חדל *chadel*: nam & Hieronymus ita quoque vertit, *quid deeſt mihi?* & citata Chaldæa paraphraſis idem præ ſe fert, non ſolùm LXX. & Apollinarius. *Deus* [c Pſ. 101.28] *idem ipſe eſt, & anni ejus non deficiunt* c. In Job [d c. 10.20] d. *Paucitas dierum* finienda dicitur per verbum חדל *chadal*.

[e Ser. ad fratres de tacente Dei.] Dixi priùs quem Patres hìc defectum ſenſu myſtico accipiant. Adde Bernard. *e*, admonentem quod nuſquam ſe meliùs deprehendit modus humanæ imperfectionis, quàm in lumine vultus Dei, in ſpeculo divinæ viſionis ubi in die qui eſt plus & plus videns, quid ſibi deeſt emendat in dies ſimilitudine, quidquid deliquit [f 2. de conſid. c. 7. lib. 8.] diſſimilitudine. Sed cum ſummo agens Pont. Eugen. *f* hortatur ſcire quid deſit ei: nullum eſſe cui non deſit; omnia illi deeſſe qui nihil ſibi deeſſe putet; non quia ſummus Pontifex ſit, ideo ſummum eſſe, ſed infimum, ſi ſummum putet: ſummum eſſe cui addi non poſſit: graviter errare ſi ſe illum exiſtimet: non conſummatione ſummum dici, ſed comparatione, & hac non meritorum, ſed miniſteriorum, quia ſit ſummus abſque præjudicio ſanctitatis cujuſquam inter miniſtros: niti ad ſummum debere, non putare ſummum aut velle putare antequam ſit; non proficere ſi jam ſufficiat ſibi, non oportere illi aut eſſe pigrum veſtigare quid deſit; aut fateri quid deſit. Verecundum, quum Paulus *g* negaverit, [g Phil. 3.12.] ſe accepiſſe, perfectum eſſe, comprehendiſſe. Cajetanus verſum totum declarat ut non preces contineat, ſed ſub precum forma conatum exprimat hominum ſcire volentium, quem ſibi in hac vita temporali finem præſtituant, ſeu vivendi modum, quo pacto vitæ tempus longioris brevioriſque accommodent, ad negotia & res quas tractant, quantum denique reſtet ad vivendum temporis.

Verſ. 6.) Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos: & ſubſtantia mea tamquam nihilum ante te.

Verumtamen univerſa vanitas, omnis homo vivens.

VIderis meæ Deus querulæ quæſtioni reſponſum dediſſe; nam deprehendi frivolam ac momentaneam omnem vitam meam: ob quam ſtultè me tot auris maceraverim, angoribusque ſunt perbreves vitæ dies, atque propter brevitatem facilè menſurabiles. Univerſum etiam ſpatium quo vivit corpus, pene nullius durationis eſt, comparatum ad æternitatem tuam, & judicio tuo æſtimatum. Sed & res hæ cunctæ vaniſſimæ ſunt, continuæque mutationi obnoxiæ nihil tamen magis vanum quàm Homo, in hoc vivens Mundo: ita ut in eum quidquid vanitatis in reliquis eſt, confluere videatur, utpotè qui ex omnibus conſtitutus ſit, tamquam μικρὸς κόσμος. In enucleatione ſingulorum plura dicemus.

Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos.) Hieronymus *h*, [h Hie. & 2. cent. Pelag.] *breves*. Chaldæus, *leves* קלילין *kallilin*. Alii ex Hebræo, *ut palmos palmares*, *ut pugillos dodrantales quatuor digitorum*, nomen טפחות *tephachoth* numeri pluralis, valet menſuras quatuor digitorum invicem conjunctorum, ſeu palmum minorem manus aut palmæ: eſtque inter menſuræ ſpecies minima, quippe tertia pars palmi magni. In emendata editione LXX. legitur παλαιάς, *Veteres*, quomodo etiam habetur in Pſalterio Romano, Ambroſiano, Arabico, Æthiopico, & apud Originem (quem ſuſpicor non Origenem ſed latinum Auctorem, quum in Græco legi monet aliter) Ambroſium, qui affirmat, ſic vertiſſe LXX. Auguſtinum, Caſſiodorum, illum qui dicitur Hieron. auctor Commentarii: Apollinarius præterea exponit ἤματα παλαίτατα, *dies vetuſtiſſimos*. In aliis codicibus Græcis extat, παλαιστάς, & meminit ac ſequitur eam lectionem, Euthymius & Nazianzenus *i*. Tribuit Symmacho Theodoretus, Baſilius, Chryſoſt. *k*. Euſebius vertit, *ut* [i Orat. in Cæſa. frat. k Hom. 5.] *palmam poſuiſti* vel *dediſti dies meos*, ſed Euthymius, non faciens tamen de Symmacho mentionem, de menſura quatuor digitorum explicat, qui palmus minor dici poteſt. Theodorus Latinus interpres (Græcum enim legere non licuit) menſuras duodecim digitorum, qui eſt palmus major. Symmachus σπιθάμας uſurpat ideſt *palmas*, *palmoſque majores*. Rurſus illud nomen παλαιστάς refert Euſebius ac Euthymius quoſdam expoſuiſſe, *contentioſos*, *laborioſos*; quaſi dicas, palæſtrales dies, certaminis, pugnæ, luctæ, tentationis. Placuit hoc Didymo & Ambroſio, quamvis hìc & præcedentes duas lectiones declaret, nempè de veteribus diebus, & de palæſtris, ut ipſe loquitur, quatenus menſuram deſignant.

Eſſent quæ adjicerentur ad ſingulas interpretationes non ineptè; ſed una nobis curæ eſt, quam, quidquid Ambroſ. dicat, aut quomodocumq; vertat Apollin. & alii non dubito eſſe interpretum ſeptuagin. Facile fuit ex παλαιστάς facere παλαιάς. Non eſt autem adeo commodus

dus ſenſus, ut *dies veteres* poſuiſſe dicatur Deus, quia de brevitate vitæ ſermo eſt, longior autem intelligi poteſt etiamſi præceſſerint veteres dies: nec ut omittam myſticam vetuſtatem, ſatis commoda expoſitio, *veteres* appellari, quaſi non diutiùs duraturos, quàm uſu ac vetuſtate attritæ conſumptæque veſtes, juxta illud, [a Pſ. 101.27] *omnes ſicut veſtimentum veteraſcent* a, &c. quamvis etiam [b Heb. 8.13.] verum ſit, id *quod ſeneſcit*, *prope ininteritum* b *eſſe*. Ergo *menſurabiles* aut numerabiles, ut declaratum eſt, dicuntur, ſeu breves, ut vertit Hieron. aut ſecus, ut [c cap. 14.5] Chaldæa paraphraſis, ad eum modum, quo Job *c* prior appellaverat *breves dies hominis*, dixeratq; *numerum menſium* apud Deum eſſe, qui conſtituit *terminos ejus*, *qui præteriri non poterunt*, menſura namq; illa παλαιστής aut παλαιστή aliterque δοχμή, & δακτυλοδόχμη, de qua [d in c. 40] Hieron. in Ezechielem *d*, & Villalpanduſ *e*, noſter, [e Tom. 3. p. 2. l. 3. cap. 16] denotat magnam brevitatem, ſicut & in Threnis *f* par- [f C. 2. 20] vuli *ad menſuram palmæ*, ubi eſt eadem vox Hebræa [g c. 47. 13] טפח *topach*, ſunt exiguæ magnitudinis, ac minimi, & apud Iſaiam *g*, extendiſſe dicitur dextera Dei cœlos, טפחה *tippechah*, immenſitatis tantæ tantilla quaſi menſura propter omnipotentiam, *ponderaſſe cœlos palmo* B [h C. 40.12] *& appendiſſe tribus digitis molem terræ, & libraviſſe in pondere montes & colles in ſtatera h*. Ait Cajetanus contra ſtudium illud hominum ſciendi dierum ſuorum qualitatem, Deum ordinaſſe ut cognoſcantur tantum, de palmo in palmum, de hora in horam, quum neſciamus quid ſuperventura pariat hora. De Vitæ Brevitate longa texi oratio poteſt. Scri- [i C. 1. 2, & 9] pſit librum Seneca, noſque alibi de illa diximus. Non exiguum Seneca *i* reſpondet conquærentibus tempus nos habere, ſed multum perdere, nec inopes ejus eſſe ſed prodigos, ita ut

[k Attius, ſ. Pub. Non, vel Ennius, l Virg. 3. Georg.]
Exigua k pars ſit vitæ quam nos vivimus.
& vera quoque ſententia judicetur, quòd
l Optima quæque dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit.

Planè cenſenda eſſet brevis vita, per annorum centurias etiam ducta, ſi animus poſt mortem non viveret, capax tantarum rerum. Deniq; & forſan hoc nomine naturam Theophraſtus accuſavit, teſte Ciceronem *m*, [m Tuſc. 3 Hominis ævum] quod cervis ac cornicibus vitam diuturnam, hominibus eam exiguam dediſſet. Alioquin ſi hominem per ſe [n 5. de gen. Anim. c. 10] ſpectes, plus temporis Ariſtoteles *n*, vivere ſcripſit, quam quodvis animal excepto uno elephanto, quod quidem experientia adhuc fide digna (nam de phœnicis ævo fabula putatur) ſit cognitum.

Et ſubſtantia mea tamquam nihilum ante te.) Alia Pſalteria & Caſſiodorus, *tamquam nihil ante eſt*. Hieron. [o 1. cont. Pel] *& vita mea quaſi non ſit in conſpectu tuo* o, & alibi, *ſubſtantia mea quaſi nihilum in conſpectu tuo*. Alii, *& ævum meum tamquam nihil coram te*, vel ætas, vel tempus vitæ. Priùs dixi חלד *cheled* ſignificare hoc *ſæculum* tempus, ætatem, ævum vitæ noſtræ; duratio autem aut non differt ab exiſtentia, aut eſt perſeverans exiſtentia & ſubſtantia exiſtens perſeveranter. Symmachus vertit, βίωσιν, *vitam*, ut eſt, nempe in actu ſecundo καὶ ἡ βίωσίς ὡς οὐδὲν ἀντικρύ σου, *& vita mea* (ut etiam reddidiſſe Hieron. dixi) *quaſi nihil in conſpectu tuo*. Aquila, καὶ καταδυσίς μου ὡς οὐκ ἔστιν ἐναντίον σου, *& latibulum meum* (tempus quo veluti latet anima intra corpus) vel, *occaſus* atq; veſpera (ad quam vivens tendo) vel depreſſio D mea, quæ vita continuò ab initio ſuo deprimitur, *quaſi* ſive propemodum, *non eſt ante te*, Chaldæus paraphraſtes interpretatur, *corpus meum* גושמי *guſcemi*. Græcum nomen quo utuntur LXX. ὑπόστασις, quamvis quandoq; συνωνύμως accipiatur quum οὐσία quam *eſſentiã*, & *ſubſtantiam* vocamus; propriè valet ſubſiſtentia, non ſolùm ut eſt modus ultimus exiſtendi per ſe, quomodo in Trinitate ſunt tres hypoſtaſes relativæ ſive perſonæ, & fortaſſis una communis abſoluta, quæ diſtinctionis cauſſa, non dicitur ſimpliciter perſona, licèt re vera dici poſſit, ſi perſona concipiatur ut ſubſiſtentia naturæ rationalis, & non ut modus omnino ultimus incommunicabilis; quomodo abſolutè ſumi ſolet & debet, ſed ut eſt ſubſiſtentiæ ac exiſtentiæ ultimo terminatæ permanentia, atq; duratio. Lege quæ de vocibus ὑπόστασις [p in Bibl. n. 464] & οὐσία Photius *p* ex Eulogio affert. Apud Medicos etiam ὑπόστασις eſt *ſubſidentia* in lotio, & aliis liquoribus, [q Heb. 12.1] ſive craſſior ac feculentior ac obſcurior eorum pars; quam rationem ſequi viſus eſt Paulus *q* definiens fidem Ὑπόστασιν *ſubſtantiam*, ideſt, virtutem (quæ ut baſis ſubeſt aliis, ac fundamentum eſt veluti ſubſtentaculum) *rerum ſperandarum*. Quare hic etiam *ſubſtantiam* poteſt poni pro *vigore*, firmitate, robore vitæ, non autem pro extremo & quaſi fæce (ut voluit Agellius.) Quid enim adeo magnum vates diceret aſſerendo hanc fæcem vitæ nihil eſſe coram Deo? Alibi canit *r*. *fixus ſum in* [r Pſ. 68. 4] *limo profundi, & non eſt ſubſtantia ὑπόστασις* מעמד *machomad*, *conſiſtentia*. Symmachus, στάσις *ſtatus*: Item, *ſ* [ſ Pſ. 89. 5] quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Dicit ergo hoc loco, ipſum quaſi corpus & ſubſtantiam vitæ, ipſam ſubſiſtentiam durantem, omnem cumulum actionum & totius durationis noſtræ, tum judicio Dei, rectè cuncta æſtimantis, nihili fieri, nihil eſſe, tum præterea ſi cum Deo, hoc eſt, cum ipſius æternitate componatur, ſicque, ut alibi *t* canit, ponat Deus ipſe *ſæ-* [t Pſ. 89. 8] *culum noſtrum in illuminatione vultus ſui*; loquitur de ſe David in ærumnis conſtituto extra regnum exulante: in qua conditione multo vanior deprehenditur vita tota & vitæ actiones, tempuſq; Hac ſimul deploratione provocat magis Deum ad miſericordiam: ut Didymus notat; ſicut Job fecerat, dicens *u*, *Parce mihi Domine:* [u Job 7. 16] *nihil enim ſunt dies mei: & contra x folium quod vento ra-* [x Cap. 13. 25] *pitur oſtendis potentiam tuam*, &c. Item, *dignum y du-* [y Cap. 14. 3] *cis ſuper hujuſmodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium*. Sed hæc eadem, quod toties monui, cuivis calamitoſo convenire poſſunt, etiam Chriſto pro nobis noſtras miſerias experto. Congruunt quoq; humanæ naturæ, propter originariam culpam vitiatæ, ac in nihilum pene redactæ, ut Latini Patres docent, cumq; illis Hugo Victorinus *z*: radicem vitæ inu- [z Annot. in Pſ. cap. 47] tilem Apollinarius explicat:

Καὶ μάλα ῥίζαν ἐμῆς βιοτῆς ἀχρήιον ἔγνως.
Et valde radicem meæ vitæ inutilem cognoviſti.

Simile quid eſt in Pſalm. LXXXVIII. a. *Memorare quæ* [a verſ. 48] *mea ſubſtantia* (ὑπόστασις חלד *cheled*) *numquid enim vanè conſtituiſti omnes filios hominum?* Hinc porro Theologi colligunt, creaturam cum Deo collatam, ut etiam docet ad Damaſum *b* ſcribens Hieronymus, non eſſe, [b Epiſt. 57] ſolumq; illum verum eſſe, quia eſt ſuum eſſe, una Dei & ſola natura, inquit, quæ verè eſt; Id enim quod C ſubſiſtit non habet aliunde, ſed ſuum eſt; cetera, quæ creata ſunt, etiamſi videntur eſſe, non ſunt, quia aliquando non fuerunt, & poteſt rurſum non eſſe, quod non fuit; Deus ſolus qui æternus eſt, hoc eſt, qui exordium non habet, eſſentiæ nomen verè tenet. Idcircò & ad Moyſem de rubo loquitur *c*. *Ego ſum qui* [c Exod. 3. 14] *ſum*, & rurſum. *Qui eſt, miſit me*. Hactenus ille docens οὐσίαν & ὑπόστασιν, idem eſſe. Similia habet Origenes hoc loco & alii: Origenes autem aut contriſtari non poſſe niſi appoſitum eſſet, *ante te*, ex quo cognoſcimus, ſubſtantiam noſtram, ad comparationem Angelorum & reliquarum creaturarum, non eſſe abjectam nec minimam, poſſeq; nos, ſi bene egerimus ad con- [d Matt. 22 36] ſortium admitti Angelorum *d*: ſed Auguſt. *e*, ac rur- [e de quant. anim c. 33 & ſerm. 38. de tem.] ſus Hieron. *f*, docent, creaturas vanas ac nihil eſſe comparatas Deo. Id Iſaias præterea ſcribit. *Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt in conſpectu Dei*: & Daniel, *g* [f e. Iſ. 40. 17] *Omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt*. [g c. 4. 32] Deus ita eſt ut eſſe ipſius, dicatur eſſe omnium cauſſaliter, quia efficit & conſervat: exemplariter & quodammodo formaliter, quia habent eſſe ab exemplari ideæ divinæ: denominativè, quia ſolus denominatur eſſe abſolutè, alia, ab eſſe divino, & ut quid illius, quemadmodum accidens non dicitur ſimpliciter ens ſed entis ens, ideſt, ſubſtantiæ: finaliter deniq; quia cuncta referuntur ad Deum. De varia ὑποστάσεως notione Nicetam *h* Choniatam lego, qui ſumi hoc loco vult pro [h 2. Thes. c. 15] *facultate*. Vitæ porro noſtræ brevitatem comparant meritò cum hemerobiis animalibus; hoc eſt, quorum unius dumtaxat diei vita eſt; de quibus Ariſtotele *i*, [i 1. de hiſt. anim c. 5 l. 4 c. 5. l. 5. c. 19] Cicero *k*, Plinius *l*.

Verumtamen univerſa vanitas, omnis homo vivens.) [k Tuſc. 1] Hier. *omnia eorum vanitas, omnis homo ſubſiſtens*, pro [l Lib. 11. c. 36] *verumtamen* eſt אך *ac*, & πλὴν quod Hieron. *enim* interpretatus eſt, ceteri, *certè* aut *profectò* vel quid ſimile; quidam tum Hebræam tum Græcam particulam, volunt valere *ſolùm*, ſive, *tantùm* & *dumtaxat*; ut non ſint adverſariæ, ſed excludentes; ſitq; ſenſus, quòd præter hominem nihil eſt in quo vanitatis omnis reperiantur ſigna, nullus homo qui non omnis vanitatis habeat aliquam

quam portionem : ſed collocant particulam illam He- A bræi ſententiæ principio magis ornatus cauſſa, quàm ſignificationis, ut Sophonias *a*, *attamen timebis me ſuſcipiens diſciplinam*.

a C. 3. 7.

Pro *univerſa*, ſive, *omnia*, poſſit eſſe in ſingulari univerſè, omnis, tota, quia כל *chol* eſt utriuſq; numeri, omniſq; generis. Legit etiam *omnia* Hieron. contra Pelagianos *b*, & Græca vox eſt pluralis, σύμπαντα, pro vanitate: apud Symmachum eſt ἀτμὶς *vapor*, quum quo Jacobus *c*, confert vitam noſtram: Aquila, pro, *omnis homo vivens*, vertit ἐστηλωμένος *erectus*: Symmachus, ἑστὼς *ſtans*. Apollinarius exponit *cunctorum incaſſum mortalium vivere generationes*.

b Lib. 2
c C. 4. 14

πάντων μαψιδίως μερόπων ζώουσι γενέθλαι,

Alii Hebræam vocem נצב *nitſau* reddunt, *ſtans*, *conſiſtens*, exiſtens. Senſus eſt, Omnis ſtatus hominis, eſt univerſa ſeu tota vanitas, quamvis videatur ſtare, & aliquid eſſe, & firmus conſiſtere, & præcipuo ſuo vigore verſari & maximè excellere. Hæc omnia *vivendi* verbo ſignificari poſſe antea docuimus *d*: *homo* verò *numquam in eodem ſtatu permanet* e. Sed Origenes & alii bene monent, intelligi per *viventem*, illum, qui hanc vivat mortalem vitam, in qua vana omnia, & *vanitati creatura ſubjecta* f, & quivis homo etiam ſanctiſſimus.

d Pſ. 30. 20
e Job 14. 2
f Rom. 8, 20

Pro, *omnis homo*, quidam intelligunt, *totus*, perfectus, conſummatus, omnibus bonis cumulatus, quæ ſub Luna ſunt, qui nihilominus ſit univerſitas vanitatum. Deniq; ſenſus poteſt eſſe: verumtamen quidquid ſit de aliis; & ne me quis putet nimis extenuaſſe hominis vitam, dieſq; certus ſum omnia eſſe vanitatem, ne homine quidem excepto: immo hunc præſertim talem eſſe, quamvis vivat, ſtet, floreat; interſit, ſanus, valens, ὁλόκληρος, quo nomine Græco utuntur LXX. apud Zachariam *g*, ubi eſt eamdem vox Hebræa, נצב *nitſau*, quæ hic habetur, & Latinè *id quod ſtat*. Sic Pſ. LXXXIX. h *amplius eorum labor & dolor*, exponunt, ut dictio, *amplius*, cui reſpondet Hebræa, ſignificet fortitudinem ac robur; & alia quæ eſt labor, alteri, quæ nihil, ut ipſamet fortitudo ſit nihil *i*. Multo magis id aſſeri poteſt de peccatore, quo nihil vaniùs, ipſoſq; nihil minùs quid eſt, & infra bruta propter peccatum abjicitur: licèt quamlibet probus juſtuſq; *non juſtificetur in conſpectu Dei k* eo ſenſu quod nihil eſſe ante eumdem, antea dicebamus & obſervat hoc loco Ambroſius.

h c. 11. 16
i verſ. 10. 11
k Job 14. 2

Magnam vim habet quòd abſtractio nomine, *homo* ipſa *vanitas* dicatur: præterea, quòd omnia eſſe in quibus vanitas eſt; non ſolum *vanitatis ſimilis factus eſt homo* l, nec *deficiunt* dumtaxat; *in vanitates dies ejus*: *& anni ejus cum feſtinatione*, nec tantum *vanitati ſubjecta eſt creatura* m, ſcilic. idem homo qui vocatur *omnis creatura* n, ſed ipſiſſima quoq; vanitas, ita ut Tertullianus, creaturas aliquas vanitati ſubjectas accipiant, quia ſerviunt homines eis abutenti, ad uſus turpes, injuſtos, impios, nempe reſpectu ſui, proximi, Dei: non vilis aliquis & abjectus talis, verùm etiam vivens, ideſt, qui fortior, felicior, firmiùs conſiſtens loco, non facile mobilis, habetur. Hæc inquam omnia in peccatore vera maxima ſunt; quia ſi ſaltem in juſtitia perſiſteret, univerſa vanitas, ut ait Hugo Victorinus *o*, non eſſet: ſed in quolibet mortali locum habet, quoniam per hoc quod vivendo ad interitum tendit, ut ait Gregorius *p* (etiamſi ſit vel Moſes, vel Petrus, Paulus, Joan. Jacobus, Matthæus, Thomas, ut hoc loco loquitur Origenes & Ambroſ.) rectè quidem *vanitas* dicitur: ſed nequaquam rectè etiam *iniquitas* appellatur: quia etſi de pena eſt culpæ quod defuit, non tamen hoc ipſum culpa eſt, quod à vita percurrit. At Hieron. pro gratia diſſerens contra Pelagianos *q*, ſcribit quòd eſt omnia ſine *univerſa vanitas omnis homo vivens*, vel vivens in corpore, vel vivens in virtutibus: incerto enim ſtatu fluctuare, & dum non timet in ſereno pati tempeſtatem.

l Pſ. 142. 2
m Pſ. 143. 4. Pſ. 77. 33. & 70. 5
n Rom. 8. 20
o Mar. ul. 15
p de coron. mil. c. 6.
q in Pſ. c. 47

De vario *vanitatis* genere diſſerui explicans Eccleſiaſtem *r*, inchoantem ab illis verbis, *vanitas vanitatum & omnia vanitas*, (quem locum ibi Hieron. meritò cum hoc comparat) & hujus illas in nobis deſcribi oſtendiq; poſſet. In parte rationali eſt inſtabilitas cogitandi, errore ac delirio opinandi, varietas conſiliorum, ſtudiorum mutabilitas, diſcordia voluntatis, peccatorum vitiorumq; vel macula, vel occaſiones. Cuncti vanitatem propriam experiuntur, viſus caliginem, auris obductionem, odoratus fœtorem, guſtus amaritiem, tactus dolorem. Ad vegetantem facultatem ſpectant, alteratio, decretio, fames, ſitis, uſtio, marcor & alia: ut eſſe cum inanimatis habemus commune, vanitas eſt ſubjici caſibus injuriiſq; cœli, elementorum, meteororum, locorum, temporum, &c. ſicut cœli perpetuò, agitatur homo, in eodem ſtatu numquam permanens; ac veluti trepidationis motum imitatur, adeo varia affectionum animi inæqualitate: derelinquit ut ſol deficit in ſimilitudinem lunæ: compugnantiam elementariorum contrariarum qualitatum patitur. Nihil opus exaggeratione majore: confuſſionem veriſſimæ apertiſſimæq; ſententiæ quotidianum elicit experimentum. Alienor violentiorq; interpretatio Didymi, omnia reliqua vanitatem eſſe: unum hominem vivere, quia ſtatim ſit immortalis particeps vitæ futurus. Quærelæ hìc humanæ conditionis exponuntur, non homo ceteris rebus præfertur. Claudam hunc locum Petri ſ Damiani ſententia. Is legit recitans Eccleſiaſten *, ſicut legiſſe B Auguſt. retulit in illius loci commentario, *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*. Tum adjicit, vanitas ſiquidem efficit vanitantes, & ipſi vanitantes faciunt vanitatem, dum & mundus qui tranſitorius eſt, homines quos decipit, vanos efficiat, & homines mundum quem ipſi diligunt, in vanitatem vertant.

r 10. Mor. c. 9. vel. 13
ſ Lib. 2 in c. 1. Didymi violenta interpretatio
* l. 4. ep. ep. 15. c. 3. 1

Verſ. 7.) Verumtamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur.

Theſaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

IN fine præcedentis verſus eſt סלה *ſelah*, de quo aliàs: hoc loco uſus ille ejus opportunus, ſi verus, ut majore vocis utamur contentione, vel ut interquieſcamus, ad rem omni conſideratione, attentione, meditatione digniſſimam diligentiùs contemplandam.

Porrò quum docuerit quæ in mundo ſunt, nihil niſi C vanitatem eſſe, ac ipſum & quidem etiam hominem, tamen adeo eumdem deſipere dicit, ut in hiſce rebus quæ ſunt imagines ac umbræ, hìc verſetur & incedat, & pro iis comparandis ita ut tumultuetur, contendat, negotietur, contriſtetur, quaſi eximia prorſus quædam bona & magnum quidpiam omnino adeptus cenſeatur, qui ea valet obtinere. Quod etſi tandem illi contingat, non dabitur fortaſſis facultas, inquit, potiendi, ſed iis relinquere cogetur quos ignorat, vel quibus minimè vellet. Simul oſtendit & confirmat quod priùs dixerat, vaniſſimum eſſe hominem; quia videlicet inſtar inanis umbræ, quæ non eſt res, ſed umbra rei, pertranſit in hoc vitæ curriculo, in eodem ſtatu numquam permanens, ſed ocyſſimè feſtinans ad mortem. Præterea nec iſto quidem tantillo, quod accepit ad vivendum, ſpatio, poſſe pacatè tranquilleq; tranſigere, continuis agitatum perturbationibus, idq; ſine ullo fructu. Poſtremò ſtultiſſimo labore conſumi, aggerendo res multas, quibus necan ipſemet, an deſtinati à ſe poſteri potiantur, ſcire ſatis poteſt, quum fieri poſſit, ut aut D juſti hæredes abutantur, aut horum loco fures hoſteſve ſuccedant. Hi magis recepti, veri, ſimplices ſenſus: de aliis in partium expoſitione dicemus.

Verumtamen.) Hieron. *tantùm*, Pſalterium Romanum & Ambroſ. *quamquam*. Ambroſius, *& quamquam*. Alii, *profectò*, *nam*, *etenim*, *certè*. Hebræa vox אך *ach*, eſt eadem quæ in priore verſu Græca, μέντοιγε, *certè tamen* ibi πλὴν, quod dicebamus valere, *tantùm*, ſicut hoc loco vertit Hieron.

t in Sym. c. 16
u 10. mor. c. 13. vel. 9. & l. 22. c. 15. vel 10.
x Ser. in Sep. & 14. de Tr. c. 4. & 14
y in c. 8. Ez.

In imagine pertranſit homo. Hieron. *tantùm in imagine ambulat homo*, quamvis B. Thomas recitet illum ſic, *quantum ad imaginem pertranſit homo*, *tantum turbatur*. Pſalter. Ambroſ. & Ambroſius *t*, & Gregorius *u*, & Auguſt. *x*, meminitq; Haimo, *Quamquam in imagine tranſeat homo*: Pſalter. Romanum, *quamquam in imagine Dei ambulet homo*, Ambroſ. hoc loco addit (*&*) *& quamquam* &c. Caſſiodorus omittit (*&*). Auguſt. (*&*) ac (*Dei*) Hieron. *y* alibi: *Verumtamen in imagine perambulat homo*. Codices Regii & Complutenſes, *Quamquam in imagine pertranſit homo*. Alii ex Heb. אך בצלם יתהלך איש *ach bethſelem itallech iſc*, *Profectò*

in imagine ambulat vir, ſeu *ambulabit*, aut *in tenebris*, A aut *in umbra*, aut, *inſtar umbra*, quidam enim legunt כ *chaph* notam ſimilitudinis pro ב *beth* nota præpoſitionis aut *cum umbra mortis*. Juxta illas Hebræorum & Hebraizantium interpretationes erit ſenſus, hominis vitam evaneſcere priuſquam valeat cognoſcit, nihil in ea ſolidum eſſe, ſed inanem, ut dicunt, apparentiam; imaginariam eſſe, ac umbratilem vitam hominis. Nam צל *tſel*, ac צלם *tſelem*, *umbram imagineque* ſignificant, quia ex umbris nata imaginum ars, ut alias *a* docui, verſari tota vita ſua hominem in umbra mortis, quæ vocatur צלמות *tſelmaveth*, ut etiam pridem antea dixi *b*, hoc eſt, in perpetuis vitæ diſcriminibus agere, in tenebris ignorantiæ, quum neſcit mortis tempus.

Ex umbris nata imaginum ars.
a Sap. 15. 4.
b Pſ. 87. 7.

Alter ſenſus eſſet Rab. Aben. Ezra quem Eugubinus meritò rejicit, hominem ſubjectum eſſe imaginibus & aſpectibus aſtrorum, quæ rapidiſſimus cœli motus ad omne tempus deſignet. Tertio, Baſilius, Theodoretus, Cyrillus, Chryſoſtomus *c*, Athanaſius, Euthymius, Nicephorus, & ex Latinis Alcuinus in Gloſſa (in qua non bene id tribuitur Auguſtino) Lyranus, Trevetus, Remigius, Ricardus Pampolitanus, Bruno, Valentia, Hugo Cardin. Thomas & omnes recentiores, atque illi ſibi quos primo loco poſui Hebræi ac Hebraizantes, declarant hominem percurrere iſtam vitam ritu imaginis apparentis in ſpeculo, aut aliter, ut contingit in coloribus apparentibus, aut umbratili ſimulacro, ut quidam dixit, οἱ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. Eò tendit Apollinarius.

Senſus reject.
c Hom. 3.

Ἔμπαγε μὴν ὥσπερ ὕπνος ὁμῶς παιδάλματι βαίνει.

Verumtamen homo perinde ac ſimulacrum graditur.

Chryſoſtomi eadem prorſus mens eſt, in Pſalm. CXV. quum docet, *omnis homo mendax*, idem eſſe quod *nihil*, confirmatque verbis præſentis loci.

Quartò, Ambroſius, Auguſtinus *d*, Ruffinus, Hieronymus, Thomas *e*, Bruno etiam, ac rurſum Hugo Cardinalis & Remigius, Caſſiodorus præterea, Gregorius *f*, Bernardus *g*, & alii de recentioribus, ex Græcis verò Heſychius, Chryſoſtomus (ſi tamen Chryſoſtomus homilia 2, ſed *h* alibi verus auctor) explicant de imagine Dei ad quam homo factus eſt, nec eam perdidit, quamvis in hac vanitate vitę ambulet ut eo reprehenſibilior, quod tantæ dignitati non reſpondens, abjiciat ſeſe ad amorem ſtudiumque inanium rerum. Gregorius *i* ad hoc exponit de homine juſto qui turbatur exterius, quamvis imperturbabilis duret interius; illud, ob infirmitatem carnis; hoc, ob virtutem mentis. Galatinus recitat R. Moſem de imagine quoque Dei hunc locum ſumentem, ſicut & Pſalm. LXXII. *imaginem ipſorum ad nihilum rediges*, ideſt, vilem reddes cum ſalvo homine illa remaneat, quidquid Origenes *k* contra ſenſiſſe videatur. Rab. Moſis locum nondum reperire valui. Favet omnino Chaldæa paraphraſis, exprimens imaginem Dei ברמריויקבא רייו *beram bediukena da jehova*, *tantùm in imagine Dei*, &c.

d Ser. 1. in S & 14. de Tr. c. 4 & 24.
e hic. & in 1. p. q. 93. art. 4. Sed contra.
f 10. Mor. c. 9. vel 13. l. 21. c. 10. vel 15.
g Ser. 80. in c.
h Hom 8. in 2. ad Tim.
i 22. Mor. c. 9. aut 15.
k L. 1. c. 8.

Quinta ſententia placuit Origeni, Didymo, Ambroſio *l* in ſymbolum, qui ait imaginem per incuriam obſcurari poſſe, deleri per naturam non poſſe: ac B. Thomæ, Aiguano, olim Innominato, ſeu Incognito, & aliis in locis. Hieronymo *m*, in imagine pertranſire hominem ſanctitatis vel peccati, cœleſtis hominis vel terreſtis, veritatis, vel falſitatis, Dei vel beſtiæ atque etiam Diaboli. Notat autem Origines hoc loco, abſque ulla adjectione nomen *imaginis* poni.

l Epiph. Ep. 5. ad Joan. Hieroſoly. apud. Hier.
m cap. 16.

Sextam quæ adhuc Origenis eſt, ſequitur quoque Thomas, cognitionem ac virtutem etiam omnem præſentis vitæ ſi cum futura comparetur vita, imaginem & umbram eſſe, quia hìc videmus dumtaxat *per ſpeculum in ænigmate n* hancque cauſſam eſſe cur vanè conturbemur circa *o* multa; & vanè conſumamus fortitudinem. Nam & *qui addit ſcientiam*, *addit laborem*, ſeu *dolorem*. Refert, ut priùs monui, Thomas Hieronymi verſionem ad hoc probandum, quæ nunc non extat, *quantum ad imaginem pertranſit homo*, *tantùm turbatur*.

n in c. 8. & 16. Ezech.
o 1. Cor. 13. 12.

Septima recenſeri poteſt Aiguani, in imagine nos pertranſire, quia ex hac vita in beatam pervenire non poſſumus abſque fide Chriſti qui eſt imago Patris, & cui imagini Pater *prædeſtinatos conformes fieri voluit p*. Omnia piè nec improbabiliter dicuntur. Sed maximè quæ ſunt primo ac tertio loco dicta. Quod attinet ad litteralem ſenſum, Cantapretenſi *q* reprehendit hinc argumentantes hominem factum ad imaginem Dei; fateor non adeo efficax argumentum eſſe; utitur tamen eo Thomas 1. p. *r* fortaſſis auctoritatem ſequens Auguſtini & aliorum quos in opinione quarta retulimus.

p Luc. 10. 4.
q Eccl. 1. 18.
Rom. 8. 29.
r 6. Hyp. c.
Col. 4 19.
Ex hoc loco argumentantes hominem factum ad imaginem Dei refutati.

Porro ſenſum de fugacitate vitæ hominis, multis aliis licet ſimilitudinibus teſtimoniiſque confirmare ac illuſtrare. Attuli nonnulla in libro Sapientiæ *ſ*. *Figuram prætereuntem* Paulus *t* mundum vocat totum; Job *u*, aſfirmat, hominem *velut umbram fugere*, & *dies ejus velociores curſore x*. Quod item de diebus aſſeritur Pſalm. CI. *y* ſicut *umbram declinare*, in CXLIII. *z. præterire*: *ſomnum ſomniumque* appellat vates noſter *a*, & Iſaias *b*, eſurientium, ſitientium, opes habentium, ſeque has habere, & ſe edere ac bibere, ſibi, dum dormiunt, perſuadentium. *Umbra ſomnium* Pindarus nominare maluit. Æſchylus; *umbram fumi*.

ſ q. 93. art 4. Sed contra.
t Cap. 5.
u 1. Cor. 7. 31.
x Cap. 14. 2.
y c. 9. v. 25.
z verſ. 12.
a verſ. 4.
b Pſ. 72. 20.

Ceterùm nomen *imaginis* junctum *pertranſeundi* verbo, vel *ambulandi* ac *deambulandi*, & ſynonymis aliis, innuit eam potiùs, quæ ſolum apparet, aut in ſpeculo aut aliter, quàm in ſolida & permanente materia, B picturave, & coloribus conſiſtentibus. Videri poſſunt etiam innui ſpectra, aut idola quædam objecta phantaſiæ, eamque ludificantia, aut meteororum quorumdam aliarum rerum apparentes colores. *In imagine* igitur *pertranſit homo*, ideſt, ſicut imago hæc de qua modo dixi. Nec refert præpoſitio in qua potuit (ב) *be*, eſſe pro (כ) *che*, nota præpoſitionis pro nota comparationis, ut antè dixi, & aliquando præpoſitio habet eamdem vim. Quamvis Nabuchodonoſor ac regnum ejus cum ſtatua comparatum ſit grandi, magna, ſublimi *intuitus terribilis*, cujus *caput ex auro*, *pectus & brachia de argento*, *venter & femora ex ære*, *tibia ferrea*, *pedum pars ferrea*, *pars fictilis*, tamen *lapis abſciſſus*, *ſine manibus*, *monte*, *percuſſis pedibus comminuit eos*, & cetere partes illico contritæ ſunt, redactæque *quaſi in favillam æſtivæ areæ c*. Propone tibi quoque ante oculos mentis, ſtatuam ſancti cujuſpiam, circumlatam in pompa ornatamque pretioſo cultu, comitante cauſa religionis turba multa, depoſito ferculo poſt finitam ſupplicationem, locatur ubi priùs erat, exuta aſcititiis. D Ad eumdem modum filii filiæque hominum hìc incedunt compoſitæ circum ornatæque ut ſimilitudo templi *d*, & beati prædicantur quorum hæc ſunt, atqui *in imaginem pertranſeunt*, & *velut ſomnium ſurgentium imago ipſorum ad nihilum redigetur e*.

c Cap. 29. 8.
d Dan. 2. 31. 32. 33. 34. & 35.
e Pſ. 143. 12

Sed & fruſtra conturbatur.) Hieronymus *tantùm*. Meminit autem in Epiſtola ad Suniam & Fretelam, lectionis, *verumtamen conturbatur omnis homo vivens*; ſed ſub veru additum eſſe in LXX. Auguſtinus quodam ſermone *f* legit, *omnis homo*: & Chryſoſtomus *g*, *omnis homo vivens*. Alii qui priore membro poſuerunt, *quamquam*, hìc ponunt *tamen*: voluntque ſenſum eſſe: quamvis tantæ ſit homo dignitatis, ut ad imaginem Dei ſit factus, tamen iſtam dignitatem tueri noluiſſe, non ambulando in imagine veritatis quam velut detrivit tranſgreſſione peccati, ſed ſeipſum conturbando in conſilio vanitatis. Eadem lectio poteſt efficere ſenſum alium, licèt homo tam vanus ſit quàm nuda pictura ſimulacrumve inane, & apparens imago, nihilominus *ſtulto* ſeiſum *labore* conſumit, *h*, *turbatur* D *erga plurima i*, in vacuum laborat *ſine cauſſa*, *vane fortitudinem ſuam conſumit k*. Varias turbationes Chryſoſtom. homilia quadam propria ſuper iſtis verbis demonſtrat, deſcribitque humanæ naturæ infirmitates, calamitateſque longa, & eleganti oratione: tandem ait nihil ſe hac Prophetia aptiùs proferre poſſe. Vide quæſo, ait, ut hominum res mare imitantur, ut tempeſtate illius vita hæc noſtra implicatur, ut diutiùs & ſæpiùs quàm aqua in terra, tempeſtate jactamur; ut vehementiùs inter nos quàm venti collidimur: ut pecuniæ (hi ſunt theſauri de quibus paullo pòſt) quaſi clypei inter nos committunt, & quaſi in tempeſtate maris huc atque illuc impellimur. Aliquanto poſt egregiè ſanè quærit ac reſpondet, Homo ſolus, ò Propheta, conturbatur? creatura ea ſola, quæ rationis eſt particeps, accuſatur? Ait commoveri etiam elementa, & animantia, ſed iterum ſedari, confirmari, quieſcere, ſatiata deſinere, extingui, &c. hominem numquam deſinere, nova ſemper cupiditate rapi, ad aliudque continuò impelli, nullum finem facere plura & plura coacervandi. Satius eſt ut homiliam

f Pſ. 72. 20.
g Ser. 10. de temp. ſive in Dom.
h Hom. ſuper iſtis verbis.
i Exod. 10. 18.
k Luc. 10. 41. Iſa. 19. 4.